

Ўзбекистон adabiyoti va san'ati

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САНЪАТИ

Haftalik gazeta • 1956-yil 4-yanvardan chiqa boshlagan

2005-yil, 12-avgust

№ 33 (381)

ҲАЁТБАХШ ОҲАНГЛАР БАЙРАМИ

Ўзбекистон Республикаси Президенти И.А.Каримов «Шарқ тароналари» иккинчи халқаро мусика фестивали очилишида «Агар маданият одамзотни яхшилик сари бошлайдиган, дунёни нурафшон айлайдиган, жоҳиллик ва ёвузликни даф этадиган, бир сўз билан айтганда, инсонни инсон қиладиган қудратли куч бўлса, дунёдаги энг улкан ва таъсирчан маданий бойлик — бу мусика санъатидир. Ҳаётбахш мусиқий оҳанглар одамнинг қалбига энг эзгу туйғуларни, инсонийликни уйғотди. Мусиқанинг беқиёс аҳамияти ҳам ана шунда», дея таъкидлаган эдилар.

Фестивал қатнашчилари ва меҳмонларнинг гулгун чехралари, хушчақчақ кайфиятлари «Шарқ тароналари» каби тадбирлар одамлар учун нақадар зарурлигини кўрсатиб туради. Турли халқларнинг фақат ўзигагина хос бўлган миллий куй-оҳанглари нафақат халқларни, балки уларнинг қалбларини ҳам бевосита бириштирибди, инсонларни ўзаро ҳамкорликка, ҳамфикрликка даъват этади. Энг муҳими, ҳар бир фестивалда бирор юртдан келган хонанда ёки гуруҳ фақат ўз санъатининг намоёни этиб қолмай, ўзгалар санъатидан ҳам баҳраманд бўлади. Чунки Самарқанд ҳар сафар ўттиз-қирқдан ортик

мамлакатлар овозини, миллий санъатини ўзида жамлайди. Биринчи фестивал ҳамюртимиз Муножот Йўлчиевага жуда катта шон-шўҳрат келтирган бўлиб, 1999 йили ўтган II фестивал бу жиҳатдан янада унутилмас бўлди. Бу сафар мумтоз қўшиқчилигимизнинг моҳир ижрочиларидан бири, эл севган санъаткор Насиба Сатторова фестивалнинг ҳақиқий шохсупасига кўтарилди. «Шарқ тароналари» II халқаро фестивалида Гран-Прини қўлга киритиб, «Шарқ бўлибули» деган номга сазовор бўлди. Хонанда хонинининг овозида Шарқ Фарбога ёйилди, дунёнинг турли бурчақларидан келган қўшиқчию мутахассислар ўзбек мусика санъатининг бетақдор ижросида маҳоратига тасаннолар айтдилар. Навбатдаги V фестивал ҳам ана шундай шодликларга бой бўлади, деб ўйлаймиз.

ХАЛҚ ДОНИШМАНДЛИГИ ВА СОҒЛОМ ФИКР ЭКСТРЕМИСТИК ЖАҲОЛАТГА ҚАРШИ

Ўтаётган ҳар бир кун бизни Андижон воқеаларидан беихтиёр узоқлаштиради, лекин бу машғум фожиа хотирада қайта ва қайта жонланверади. Турли одамлар — кексаю ёшлар билан гурунгларида, турфа ўлкалар — мамлакатимиз шаҳарлари ва тоғли гўшаларида ҳамда хорижий эллардаги суҳбатларда бу мавзу дам-бадам қалқиб чиқверади. Айниқса, бир-бирларини танимаган одамлар айнан муштарак фикрлари, содир бўлган воқеага ҳаётиёр баҳо беришлари кишини ҳайратлантиради ва кўнгилга таскин ва ишонч бахш этади. Назаримда, инсон заковати шундай намоён бўлади.

Хотира ва Қадрлаш куни — 9 майда Президентимиз анъанага кўра, Мотамсаро она ҳайкали олдида фан, маданият, санъат арбоблари, «Камолот» ёшлар ҳаракати, фахрийлар, маҳаллалар вакиллари билан учрашувлар чоғида қутилмаган мавзу — ҳозирги дунёда Интернетнинг ўрни ҳақидаги масалани ўртага ташлади. Ислому Абдуғаниевич ҳеч қачон «бутунжаҳон ахборот тармоғи»дан четлашга уринмаслик, аксинча, ёшларимиз ахборот технологияларидан моҳирона фойдаланишлари, Интернетда мақсадни аниқ белгилашлари ва ўзлари учун зарурий ахборотни танила билишлари, бунда ўз қарашларига эга бўлишлари муҳимлигини завқ-шавқ билан гапирдилар.

Собиқ империядан қолган муаммолар мажмуини ҳушёр баҳолашда ва уларни ҳал этиш учун анчагина куч, маблағ ҳамда фурсат зарурлигини англайдилар.

Аммо, Андижон воқеаларидан кўп ўтмасдан, бу ўлканинг меҳмондўст ва самимий одамлари билан қўришганда уларнинг осон бўлмаган шарт-шароити кайфиятларига умуман таъсир қилмаганлиги, кўнгоқлиги ва мулоҳазакорлиги, донолиги ва Ватанга садоқатининг мустаҳкамлигидан ҳайратга тушасан киши. Ахир бу ердаги шароит ва турмуш тарзи Фарғона vodiёсидагидан, табиийки, Андижондагидан кескин фарқ қилади-да.

Шундай қилиб, Кегайига бораётиб, туя ва эчки подаси боқабган ўсмир йигитлар олдида тўхтадик. Манзара жуда таъсирли ва айниқса, биз шаҳарликлар ва раҳмолар учун эътиборга сазовор эди. Мен уларни суратга туширмоқчи бўлдим. Бизни бу ёш қўнлар ўраб олишди. Ажойиб гурунги авжига чиқди.

Улардан бири ўқишга кириш учун Тошкентга борганини айтди. Унинг дўстларидан бири Қозғоғистон ёки бошқа бирон давлатга ўқишга боришни маслаҳат берибди. Лекин у барибир уйига қайтиб қолди. Узи машғул бўлган иши кўнгилга хуш ёқарди. Йигит қобилиятли мусиқачи ва хонанда бўлиб чиқди. У кўшиқларида ўзининг орзулари ва ҳаёти, шунингдек, тугилган ернинг ҳеч бир ерга алмасмаслиги ҳақида кўйиб қолди.

Кишини ҳайратга солган, энг муҳими, унинг интилишидаги етуклик ва ҳаётдаги мақсади: дунёда яхши нарсани излаб юрмаслиги, аксинча, уни ўзи яшаётган ерида яратишга ҳаракат қилишдир. У уй қўришга, моллар бош соғини кўпайтиришга, тугилган ерида яшашга ва шу ерда пул топишга аҳд қилди. Уйлайманки, ижтимоий боқимандлик кайфияти билан яшаётган катталарга бундай ҳаётий қараш ибрат бўла олади.

Бу ёш йигитча ҳаётнинг ҳар лаҳзасидан қувона билади. Туялари ва атрофидagi табиат тўғрисидаги билимлар унга қувонч ва ишонч бағишлайди. У шўрроқ билан курашишни, яйловни танлашни яхши билади, ўзида «катта маълумотлар банки», бугунги кун тили билан айтганда, ўзи билган бу маълумотларни дўстлари ва ҳамюртлари билан баҳам кўришга тайёр. Ёш йигитдаги бу бағрикенглик ва ақлга фақат ҳавас қилиш мумкин. У ҳали олий маълумот олгани йўқ. Лекин у билан суҳбатлашганда, бу ўсмир ҳеч қачон, ҳар қандай пулга Ватанини, тугилган овулини ва халқини сотмаслиги, улар фаровонлиги учун бутун умрини бағишлаганига, ён-атрофдаги ҳаёт яхши бўлиши учун бор куч-ғайратини ва малакасини сарфлашга ишонч тугилади.

Давоми иккинчи бетда.

ОЙДИН ҲОЖИЕВА, Ўзбекистон халқ шоири ОБОДЛИК КўНГИЛДАН БОШЛАНАДИ

Ҳар гал мухлислар даврасида, меҳнаткаш одамлар билан учрашувда бўлгач, юрагимга нур тушгандай бўлади. Одамларга яқинроқ борган сари, уларнинг оддий, одатий, ҳаётий эҳтиёжга айланган меҳнатлари замирида қаҳрамонликларни кўргандай бўламан. Айниқса, кейинги йилларда меҳнатнинг сифати, моҳияти янги маънога касб этаётганидан суюнади киши. Офтобда қорайган, дашт шамолда чиниққан, қўллари-нинг қадоғида меҳнатнинг таърифи сизгадан машаққати бўлган деҳқонлар шоирона фикрлайдилар. Улар чин маънода меҳнат поэзиясини яратётган ижодкорларга ўхшайдилар. Деҳқоннинг сифатлари Навоий кенгликларидан ҳам, Қарши чўлларида ҳам бир хил. Деҳқон ернинг тирикчилигини, эл-юртининг фаровонлигини, маъмуриятини таъминлаётган мўъжизакор деҳқон келади. Қаршидаги учрашувларнинг бирида машҳур фермер Лев Николаевич Кимнинг минбардан деҳқонча самимияти, соддалик билан сўзлаганлари йиғилганларни мафтун қилди.

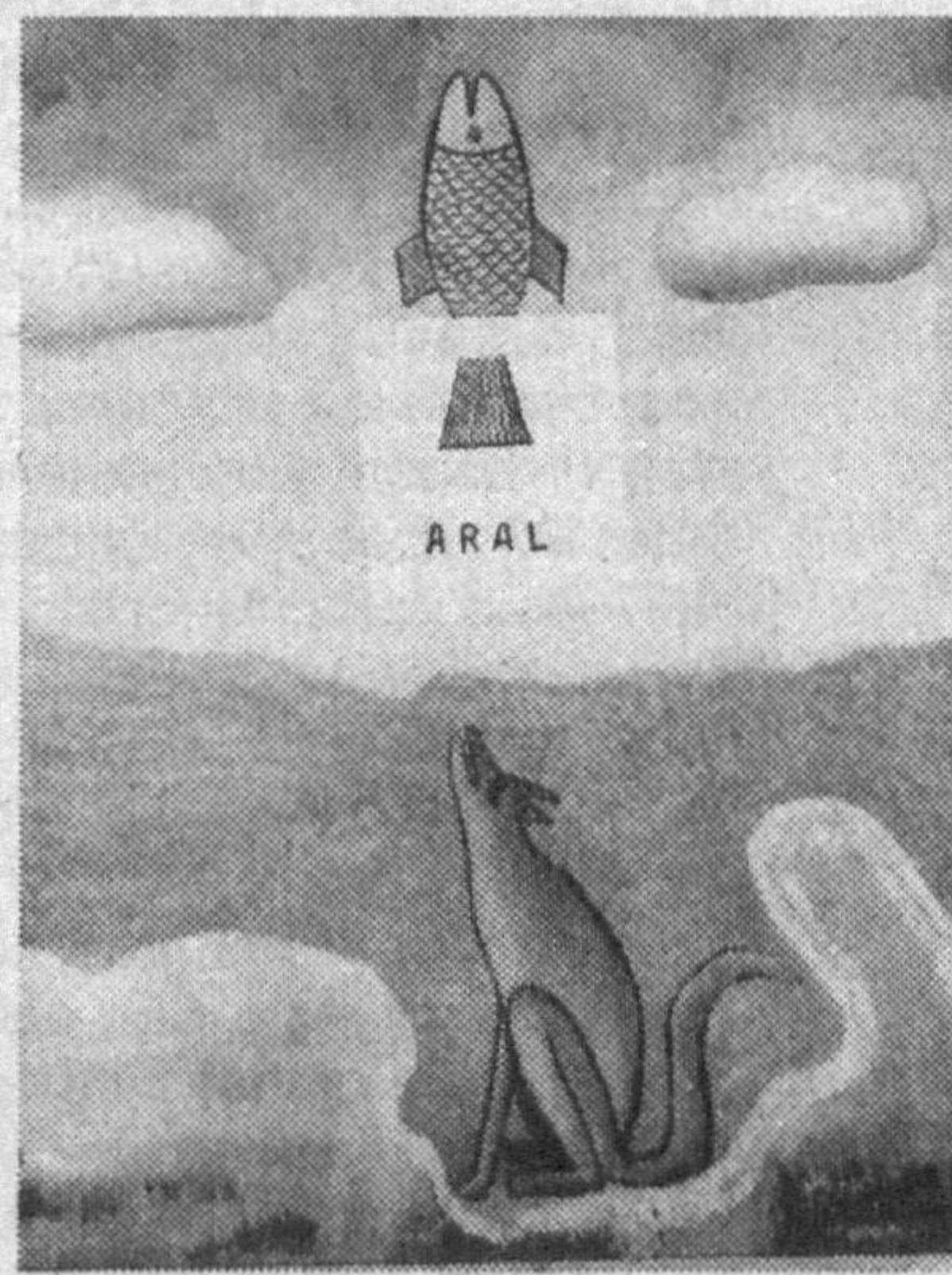
миз гурурга тўлди. Ватан хизматига шай эканликларидан ниҳоятда хурсанд бўлдик. Давраимизда Ватанга садоқат, она юртга фидойилик ва йигитлик бурчи ҳақида сўз борди. Ва суҳбат ўз-ўзидан ҳамма жойдагидек мушоирага айланиб кетди. Оддий аскар Камолитдин Муҳаммадалиев она ҳақида соғинчи шеър ўқиб бераркан, биз она ватанимиз, сингилларимиз, севган қизларимизнинг мухаббатини билан яшаймиз, керак бўлса кўксимизни Ватан ҳимоясига қалқон этамиз, деб айтди.

Талимаржон сув омборида миллионлаб кубометр сув ойнақўлдай мавж уриб ётар. Ўзи сувчи бўлса ҳам халқона байтлар битадиган Рустам Очил шеърни шеърга улайди. Учрашувимиз дўстона савол-жавоблар йиғинига, дийдорлашувга, диллашувга айланади. Махлисага йиғилганлар жамиятимизда бўлаётган ислохотларга, ўзгаришларга, адабиёт ва маънавиятимиздаги янгиликларга катта қизиқиш билан баҳо бераётганини англаб турамиз. Баъзан экранларимиздан тушмай қолган мухаббат моҳороларию фарбикларнинг энгилтабиат ҳаётлари ҳақидаги сериаллар тўғрисида танқидий фикрларни ҳам билдиришди. Ёшларимизнинг тарбиясига, уларнинг кийинишларига салбий таъсир этаётган бундай сериалларни кўрсатишдан олдин мулоҳаза қилиб кўриш керак эмасми, деган саволларни беришди. Аҳмад Ясавий номи мактаб директори Абдуғаффор Эшмуродов сўнги пайтларда дарслик китобларининг мураккаблашиб бораётганини, уларга асоссиз равишда янгиликлар киритишиб ўқувчилар чалғитиляётгани, бир йилда икки марта дарслик олишга тўғри келаётганини сўзлайди.

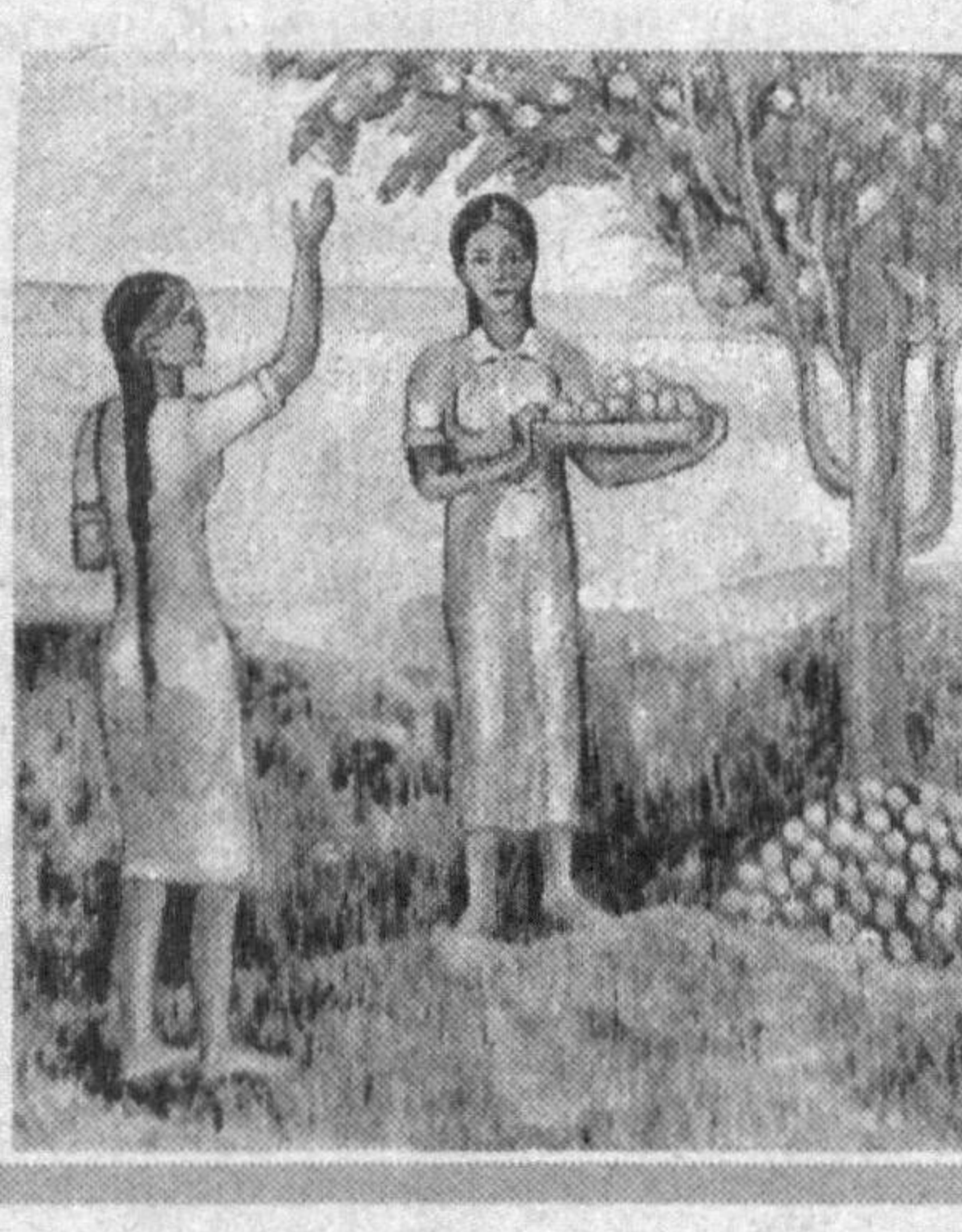
Давоми учинчи бетда.

— Ер бўлса, сув сەроб бўлса, кўёш нур сочиб турса, деҳқон яйраб ишлайди. Томорқасини гуллатиб юборади. Бизнинг Қаршимиз энг иссиқ параллелда жойлашган. Озгина меҳнат қилсак, ҳаммаёқ боғларга айланади. Ер юзини қовун-тарвуз босиб кетади. Палақда пишиб турган қовунни ҳидлаб қўрсангиз, жаннатнинг ислари келади. Умирида қовун нималигини, олма-анор нималигини билмаган юртлар қанча. Картошка, қовун-тарвузлар билан бозорларни тўлдириб ташлаймиз. Деҳқон астойдил меҳнат қилгандан кейин қўлига пул тушади. У энг сўнги ноини ҳам меҳмонга илинади. Мен ҳўжалигимиз топган даромад хисобидан жамоа аъзоларимизнинг талаба болалари учун шартнома пулларини тўлаб бераман. Манфаат кўргандан кейин одам жон-жаҳди билан ишлайди. Ишлаганларнинг эса дастурхони тўкин бўлади. Машҳур фермер лутф қилиб, меҳмондўст, тинчликпарвар ўзбек халқи менинг устозим бўлади деб фахрланади.

Уша кунлари қайси даврга кирсак суҳбатимиз Андижонда бўлиб ўтган мудҳиш воқеаларга уланар, ҳар бир одам бу ҳақда ўзининг катъий фикрини айтди. Нуристон шаҳарчасида бизни ҳарбийлар билан учрашувга таклиф этишди. Шаҳарча аҳолисининг 58 фоизини 18 гача бўлган ёшлар ташкил этар экан. Аскар ўғлонларимизнинг соғлом чехралари, уларнинг кўзларида чарақлаган ёшлик шуълаларидан кўнгил-

Корақалпоғистонлик расмсомлар Жоллибай Изентаев, Базарбай Серекеев, Узақберген Сапаров, Сарсенбай Байбасиновларнинг энг сара асарлари Бадиий академия кўرғазма-сар залида намоёниш этилмоқда. Она юрт таровати, гўзал табиатимиз, қорақалпоқ халқининг ҳаёти ва ижодини тараннум этувчи рангтасвир

Хамид ФУЛОМ,
Ўзбекистон халқ ёзувчиси

Иссиқ ҳам қирқларни чамалаб қолди, Ва лекин, бу ҳали саратон олди, Энди тўрлай бошлар кўкча, босволди, Осмонда тик кўёш созини чалди, Бу бизнинг ёзимиз, бизнинг ёзимиз, Кўррада ям-яшил пояндозимиз.

Ўзгалар шоналаб, гулга қирган чоғ, Шохларга тизилиб ёнгандай чироқ, Буюдойга ҳам тушди қирларда ўроқ,

Ўзбекистон халқ ёзувчиси Хамид ФУЛОМ Асака тумани деҳқонлари билан суҳбатда. (Сураткаш бисотидан).

Ўзбекистон халқларида ОДДИЙ ҚАЛАМ МЎЪЖИЗАСИ

асарлари томошабинни қорақалпоқ диёри манзаралари билан таништиради. Ўзингизни гўё Орол бўйида, қум барханлари орасида юргандек ҳис қиласиз. Ж.Ивентьевнинг «Онам портрети» асари табиийлиги, онага бўлган меҳр-мухаббатнинг тўла намоён бўлиши билан алоҳида таҳсинга сазовордир. Рассом 2000 йилда «Ўзбекистон халқ рассоми» унвони билан тақдирланган.

Узақберген Сапаровнинг Орол муаммосига бағишланган асарларида балиқчиларнинг маҳзун нигоҳлари, оҳлари ҳаққоний акс этган. С.Байбасиновнинг «Созанда киз», «Нозанин» асарларида ҳаёл оламнинг ўта нозик кечинмалари, мусикавий жараёнлар тўқис тасвирланса, Б.Серекеев асарлари халқ амалий санъат анъаналари билан ҳамохангдир.

Офтоб жамолдан олам ярқирок, Бу бизнинг ёзимиз, бизнинг ёзимиз, Кўт сатри ёзилган кўк қоғозимиз.

Соҳибқорга аён ишқомлар арзи, Боғларда авжда маҳорат дарси, «Қизил кесак» тупроқ - ҳосил асоси. Ранг олар чиллаки, пишар чароси, Бу бизнинг ёзимиз, бизнинг ёзимиз, Биз унинг умрбод ишқибозимиз.

Яйловлар уфққа қадал чўзилар, Фарча мой, ипак жуи қўйлар, қўзилар, Чўпон юрғида тошар орзулар, Ўт сەроб — маррадан сўзсиз ўзилар. Бу бизнинг ёзимиз, бизнинг ёзимиз, Кўлларда учинсар ўрдак, гозимиз.

Қай бир мўъжизани таъриф этайин, Чорвадан пиллага энди ўтайин, Иш қайноқ, барг сەроб, кўрт бўлиқ, майин, Момик олтиларини мен ҳам тарайин. Бу бизнинг ёзимиз, бизнинг ёзимиз, Кўп бўлиб унади тиккан озимиз.

Ўрикзор, олмасор — адирга ситмас, Мева тера берсак ҳеч ерга ситмас, Ҳеч бир оғбор, ҳеч бир қасрга ситмас, Шарбат-шаробимиз тасвирга ситмас, Бу бизнинг ёзимиз, бизнинг ёзимиз, Фахру бойлигимиз, илтиёмимиз.

Тонгги тунга улаб ишлаш фасли бу, Техника тиғини пешлаш фасли бу, Вақтининг этагидан ушлаш фасли бу, Зафар билан дилин хушлаш фасли бу, Бу бизнинг ёзимиз, бизнинг ёзимиз, Табиатта берган кўрк, пардозимиз.

Ёз чоғи далага юринг, ёронлар, Меҳнат нашъасини суриг, ёронлар, Гўзаллик бу буюр — қўринг, ёронлар, Дўстлар билан хурсанд гурунги, ёронлар, Бу бизнинг ёзимиз, бизнинг ёзимиз, Даврага чақирган шод овозимиз!

Узақберген Сапаровнинг Орол муаммосига бағишланган асарларида балиқчиларнинг маҳзун нигоҳлари, оҳлари ҳаққоний акс этган. С.Байбасиновнинг «Созанда киз», «Нозанин» асарларида ҳаёл оламнинг ўта нозик кечинмалари, мусикавий жараёнлар тўқис тасвирланса, Б.Серекеев асарлари халқ амалий санъат анъаналари билан ҳамохангдир.

Утган ойларида Қорақалпоғистон ва олис Японияда бўлдим, Қашқадарёнинг тоғли қишлоғи оқсоқоллари ва Яқкабоғдаги коллеж ўқувчилари билан суҳбатлашдим. Ҳар сафар Андижон мавзусидан гап очилар — шундай бўлиши табиий, чунки бошга иш тушганда яқинлар ҳеч қачон четда турмаган. Ҳамма жойдаги гурунгларида доғишманлик устувор келарди. Ўз фикрига эга, асрлар синири ва ҳаёт мактабини ўтган одамлар доғишманлиги эндиликда айрим замонавий тасаввурлар, айтилик «демократия», «эркин жамият», «ахборот технологиялари» каби тушунчалар халқнинг турмуш доғиши билан беихтиёр ёнма-ён қўйилиши, соғлом фикр сифатида яшаш, назаримда, қучур маъно касб этади ва айни пайтда бениҳоя долзарбдир. Ахир сўз фавқулодда кучга эга бўлган ҳозирги дунёда ифодали айтилиб, амалда нўтўғри ахборот берса, халқона айтганда, «кўёни бўёса», яъни ҳолатини бузиб акс эттирса, тўқимага ишонтиришга уринади.

Ҳамма гап шундаки, кўз ўнгимда галати ҳол рўй берди, аниқ, оқилона ва соғлом ёндашув бичиб-тўқилган ўйдирмаларни батамом парчалаб юборарди.

Оролбўйида, Қорақалпоғистонда бўлганимда, бир қанча туманларда ва чекка овуларда яшаш муҳити қанчалик танг ва экологик муаммолар ўткирлигига аққол гувоҳ бўлдим. Табиий-ижтимоий завриллиларнинг салбий оқибатларини, уларнинг одамлар турмушига аянчи таъсирини энгиб ўтиш, бу ерда яшаётган одамлар шароитини тузатиш учун анча-мунча сармоялар сафарбар этиш йўлида жаҳон ҳамжамиятининг қуқудратини чинакам бириштиришни талаб қилади. Фақат мутахассисларгина

Оролбўйида, Қорақалпоғистонда бўлганимда, бир қанча туманларда ва чекка овуларда яшаш муҳити қанчалик танг ва экологик муаммолар ўткирлигига аққол гувоҳ бўлдим. Табиий-ижтимоий завриллиларнинг салбий оқибатларини, уларнинг одамлар турмушига аянчи таъсирини энгиб ўтиш, бу ерда яшаётган одамлар шароитини тузатиш учун анча-мунча сармоялар сафарбар этиш йўлида жаҳон ҳамжамиятининг қуқудратини чинакам бириштиришни талаб қилади. Фақат мутахассисларгина

БУГУНГИ СОНДА:

3 **ОШИҚЛАРГА ОЧУҚ МУҲАББАТ ҲАВАСИ** →

→ **ЎЙБЕКНИНГ ФОРСИЙ ТАРЖИМАЛАРИ** 4

5 **ОСОРИ АТИҚАЛАР БИЛИМДОНИ** →

→ **ЧОЙХОНАМИЗ МЕҲМОНИ — 6**
КУЛКУЛ АФАНДИ!

ХАЛҚ ДОНИШМАНДЛИГИ ВА СОҒЛОМ ФИКР

ЭКСТРЕМИСТИК ҲАҶОЛАТГА ҚАРШИ

Давоми. Боши биринчи бетда
Кўплаб қорақалпоғистонликлар каби ёш чўпон ҳам, албатта, хавотир билан сўради: «Анджонда нима бўлди?»

Уша кунлари барча фақат Президентнинг чиқиши ва журналистларнинг саволларига берган жавоблари билан яшарди. Ҳамма хорижлик журналистлар ва сўбатшўносларнинг уйдирмаларига ишонмасликларини айтиди.

Шу ерлик бир корейс қиз, уни ҳамма кўпинча қорақалпоқ деб ўйлашарини, бу билан у фахрланишини, ўзи шу ерда туғилиб ўсганини айтиди. У бу халқнинг кўтаринки кайфиятини, унинг қадрдон ўлкасида шароит қанчалик оғир бўлишига қарамасдан, уни ҳеч нарсага алмашмаслигини, жаннатнинг ҳеч бир ваъдаларига ишонмаслигини яхши билади. Мана, кимдан сadoхат ва ватанпарварликни ўрганиш керак.

— Нега хорижий журналистлар тинч ҳаётнинг ҳақиқий қадрини билувчи оқсоқоллардан интервью олишни истамайди? — деб ёрлиди ёш улуг сўхбатдошларимдан бири. — Ахир, улар ҳаётдаги муаммоларни билишадиган-ку, лекин уларни асосий деб ҳисоблашмайди.

У қандайдир келгинди миссионерлар унинг неварасини септага аъзо бўлишига даъват қилишгани ҳақида сўзлаб берди. Ушбу одамлар ўз дини пайгамбарларининг бошқалардан яхшироқ эканига ишониришига ҳаракат қилишган. Эмишқи, шунинг учун ҳам уларнинг мамлакатда одамлар бахтли яшарини. Гўёки улар бахтли ҳаёт кечираётганларнинг намўндалари бўлиб, ҳеч қачон сарфлашмасда-да, ораларида бахтсиз ва кўшқоқлар йўқ, барча бой-бадавлат яшайди. Шундай экан, бундай наф бермайдиган динга итоат қилишга арзийдими?

Бунга донишманд оқсоқол юмшоқлик билан халқимизнинг «Бир балоси бўлмаса, шудгорда кўйрүк ва кўлүр» деган мақолини эслаб қўйди. Агар ўша дунёда барча шунчалик бахтли яшашса, у мамлакатда норозилик намойишлари, қонли зиддият ва бошқа фожиалар қаердан пайдо бўлаётди? Нима учун улар урушларга барҳам беришолмайдилар ва бошқа давлатларда ўзига яхшироқ тақдир излаб юрган қочқин юртдошлари ҳақида ҳикоя қилишмайди? Ва нега уларнинг айнан узок қорақалпоғистонликларга нисбатан бехосдан меҳри тушиб қолди? Шунда у невараларига, айнан аждодлардан мерос эътиқодга сadoхат тўғриси сeрмaзмун ум кeчиргeнлeрини, Иккинчи жаҳон уруши қирғин-баротидан соғ-омон қайтиб, шунча фарзанд ва невра ўстирганини айтиди.

Ана шу тобланган ва бақувват неваралар қария сўзининг исботидир. Унинг оддий ва доно сўзлари шунчалик ишончли эдики, ҳатто бу «меҳрибонлар»ни жойида мот қилди.

Японияга ҳар бир сафар, унинг меҳнатсевар халқи билан учрашувлар ушбу ажойиб мамлакат ҳақида янги таассуротлар туғдиради ва фикрлашга чорлайди. Бу — ақл бовар қилмайдиган тафаккур парвози ва уларнинг инсон кўли билан ҳақиқатга айлантирилиши уйғунлашган (тезкор магистраллар, на-фис шакллар ва энг илгор техника ютуқларини муассасалаштирган ажойиб иншоотлар) ша-ҳарлар мамлакатидир.

Ҳатто, бугунги кун ва келажакнинг глобал долзарб муаммолари мавжуд бўлишига қарамай, бу мамлакатдаги барча нарса инсон ва табиатнинг ўзаро муносабатлари уйғунлиги билан лол қолдиради. Япониялик дeҳқoннинг ерининг ҳар бир парчасида ҳормай-толмай, бутун вужуди билан ишлаганини кўрибгина ҳар бир японнинг давлат тараққиётига қўшаётган ҳиссасига баҳо бериш мумкин. Буларнинг барчасини инобатга олиб, ўз фаровонлигини ошириш учун халқ курган, бу тараққий этган давлат ва намуналик жамиятни тасаввур қилиш мумкин.

Японияга ҳар бир сафар — бу масъулиятли имтиҳон ҳамдир. Кунчиқар давлатда олимлар, муассавирлар, санъат арбобларининг обрўийи жуда баланд.

Бу гапга сафар — Япон суратқашлар жамияти билан биргаликда икки йил давомида Токионинг нуфузли кўрғазма залларида фото-

кўрғазмалар ташкил этиш бўйича ўтказилган тайёргарлик ишлари якуни бўлди. Ўзбек бадиий фотосурат усталарининг ишларини намойиш этиш, айниқса, масъулиятли эди. Чунки япониялик томошабин нафақат юқори технологиялар, балки санъатдаги энг илгор ютуқлар билан ҳам жуда яхши таниш. Уларда ушбу фаолият билан боғлиқ кўплаб ўқув муассасалари, музейлар ва коллекциялар тармоғи мавжуд. Масалан, Токиодаги энг йирик Метрополитен-музейда баъзи замонавий фотосуратлар қадимий санъат асарларидан юқори баҳоланади.

Жорий йилнинг май-июнь ойларида ўзбек суратқашларининг «Сув — бу ҳаёт», «Нур ва соя поэзияси», «Талаб қилингунча», шунингдек, каминанинг «Ўзбекистон хунармандлари» вернисажлари бўлиб ўтди. Бадиий фотосуратлар туркумида Анджон, Кўкон, Денов, Самарқанд, Шахрисабз, Хива ва мамлакатимизнинг бошқа шаҳарлари халқ усталари ишлари ва турмушлари намойиш қилинди.

Тақдирот ва матбуот анжуманида йилнинг Япониянинг нуфузли нашрлари, хусусан, Киодо Цусин агентлиги, «Майнинг» газетаси ва бошқаларнинг вакиллари фотосуратлар сифатига ва муаллифлар усталлигига юқори баҳо беришди, сюжет ва деталлар билан қизиқишди. Олинган таассуротлар асосида халқимизнинг нақадар меҳнатсевар ва қўли гул эканини, олдимизда ётган лой ва тошдан мўъжиза ярато олиши эътироф этилди.

Ва шу жойда қўтилмаганда мавзудан ташқари бир савол берилди: шунчадан меҳнатсевар Анджон халқи қандай қилиб демократик руҳдаги муҳолифатчилар бошчилик қилган очлик исёнини қўтариши мумкин?

Мазкур саволга бу айнан очлик исёни деган маълуотни қаердан олганинини сўрадим. Ахир «оч қолган оломон» бозор, озиқ-овқат дўкони ёки омиборларга ёпирилиши керак эди-ку? Аслида эса улар кўлда қурол билан қамoхoнaга ҳужум уюштириб, бу ердан хижоатчиларни чиқариб юборишди, кейин эса милицияга таъвоуз қилишди, мамыурий биноларни эгаллаб олишди. Йўқ, хизмат ўтаётган ўсимларни ўлдирганлар, вилоят драма театридек маънавият ўчоғини ёқиб юборганлар асло оч оломон эмасди. Очлик бўлган тақдирда ҳам, бу мутлақо бошқача очлик — ҳоқимиятни эгаллаб олишга, куч, қўрқитиш, таҳдид билан имкони борича кўпроқ одамларни ўзига бўйсундиришга ташналикдир.

Хорижий ОАВда «озодлик ва халқ фаровонлиги учун курашчилар» деб таърифланган, халқимиз эъзозидати энг мўътабар нарсаларга чанг солган бу кимсалар қандай қилиб худди ўша нарсаларнинг хижоатчи бўлиши мумкин? Бу фикр шу қадар тутуруқсизки, ҳеч қайси мантқиққа сиймайди. Чунки халқимиз бунча меҳрибонларсиз ҳам асрлар давомида яратган моддий ва маънавий қадриятларини эъзозламoқдa, асрамoқдa ва ҳеч қачон театрлар, кутубхоналар, ибодатхоналар — масжидлар ва черковларни бузмаган, йўқ қилмаган.

Қандай қилиб, ўзи кўрмаган ва ҳеч бир ишончли манба билан тасдиқланмаган нарса ҳақидаги миш-мишларни ҳақиқатга йўйиш мумкин? Ахир япон журналистлари ҳаммаша манба танлашга жиддий ёндашиши билан ажралиб турар эдилар-ку. Ахборот ишончли ва текширилган бўлиши лозим — бу халқро журналистиканинг муқаддас қонуни-ку!

Яна японларга хош соғлом фикр устун келди. Утирганлардан бири қўтилмаганда сўхбатдошимизга асосли ва умуман олганда, ўринли савол берди:

— Токио метросида ва бошқа жойларда мутлақо бегуноҳ инсонларнинг захарланиши ва ўлимига олиб келган терактларни амалга оширган Аум-сенрикё сектаси вакиллари демократия ва озоодлик курашчилари деб аташ мумкинми?

Бу саволга жавоб йўқ эди. Японларда Ўзбекистонга хайрихолик ва қизиқиш катта. Кексароқ япон эр-хотин сўхбат чоғида Ўзбекистондан келётган хабарларни хавотир билан кузатишадиганлигини ва бу ижтимоий тўлқинлар бутун мамлакатни қамраб

олган, деган нотўғри тасаввурда эканлигини билдиришди.

Уларга бор гапни айтиб бердим ва табиийки, ўзларидан саккиз минг километр узокликда жойлашган бизнинг мамлакатдаги воқеалар уларни бу қадар хавотирлантираётганлигининг сабабини сўрадим.

Улар қайсидир аждоди Ўзбекистонга дафн этилганлигини ва шу бобосининг қабрини зиёрат қилиш учун у ерга бормоқчи эканлигини айтишди. Бу ёқимтой японлар ўзбек халқи ўзгаларнинг зиёратгоҳларига эҳтиром билан қарашини билишларини алоҳида таъкидлаб, Ўзбекистон атрафида шакллантирилган ёлгон инфoрмaцoн бoсимдан таoссуфдa экaнлигини билдиришди.

Япон ўзгаллик шайдолари билан сўхбатни ҳаёлан давом эттирарканман, бошига тушган фожиадан хабарланган расомлар, ҳақиқий анджонликлар Ўзбекистон Бадиий академиясига бир ташаббус билан мурожаат қилганларини эсладим. Улар қатор хорижий давлатларда кўрғазмалар уюштириб, бу ажойиб шаҳарнинг оддий одамларининг ҳақиқий ҳаёти билан таништириш бўйича мурожаат қилишди. Бу Ўзбекистондаги энг кеска театрлардан бирига ўт қўйган, ёнгинни ўчиришга ҳаракат қилганларни ўлдирган кимсаларга, олдидан тайёрланган андоза билан зўр бериб ёлгон манзарани чицаётганларга ҳам Анджон расомларининг муносиб жавоби бўлади.

Халқ «Ҳар нарсаининг илдизига боқ» деб бекорга айтмаган. Бу учрашувнинг чойхонада, кексаларнинг оддий йиғилмаган жойида ўтгани ҳам раъзий маънога эга. Қашқадарь бошланмадан сарчасида бўйидаги ўша чойхона ҳам тоғли Гилон қишлоғига жойлашган. Бу ердаги кекса бир дароҳт ёнида 20-йиллардаги коллективлаштириш даврида шу қишлоқлик 81 киши отиб ташланган. Бу ерда Гилон қайвонилари тўпланадилар. Улар хотираларида ҳамма муҳим воқеаларни — қайгули ва қувончли дамларни ҳам асраб келадилар.

Чойхонада кексалар 1988 йилда Ислom Каримов Қашқадарь вилоятининг раҳбари бўлган пайда у билан учрашгани хонани «Ислom Каримов хонаси» деб аташди.

Ушунда Ислom Абдуғаниевич туман раҳбари диққатини чоллар илтимосини бажаришга — дарҳол чойхонага ойна қўйиб, телефон ўрнатишга қаратган эди. Оқсоқолларнинг гапига қараганда, у ваъда бажарилмаса, чоллар вилоят раҳбари айтган гагини эсдан чиқариб деб ўйлашди, у эса ҳеч қачон ўз ваъдасини унутмаслигини таъкидлаган. Филонлик чоллар бундан ҳам Президентимизнинг бундан 18 йил олдин айтган барча гапларини — кимга нима деганини ёдда тутишди.

Яна бир қизиқ жиҳат — барча қайвонилар темир учли таёқ кўтариб юришди. Қишлоқдаги 15 темирчининг ҳар бири шундай темир ясаб беришга тайёр. Чолларнинг таъкидлашича, бу таёқлар айрим пайтларда оёқ остидан чиқиб қоладиган ва бало-қазо келтирадиган газандани хайдашга, ҳатто ўлдиршга керак бўлади. Улар таёқларда илоҳий куч йиғилди деб ўйлайдилар. Таёқлар бир-биридан қувват олиши учун чойхона олдига чоллар уларни ёнма-ён териб қўйишди. Филонлик оқсоқоллар эзгулик ёвулиқдан устун эканлига асло шубҳа қилишмайди.

Кўчаларда кўплаб бобойларни учратган бўлсак-да, қишлоқ маданият уйида ўтган учрашувда улар кўринмадилар. Маълум бўлишича, чоллар ҳар қандай янгиликни аввало ўз чойхоналарида муҳожама қилишар, хабарларни бир-бирига етказиб, бир маслаҳатга келишар экан. Биз ҳам учрашувдан сўнг улар ёнига — «Бобойлар чойхонаси»га бордик ва кўп қизиқ нарсалардан хабардор бўлдик.

Масалан, улар тоғларга жуда кўп одам келишини айтишди. Чунки бу ерларда етиштирилган картошқалар гоят ширинлиги билан машҳур. Улар бўлоқ сувига қонади. Анджон воқеалари ҳақида ўз уйдирмаларини тарқатаётган хорижий телевизион журналистларга ўхшаган

ўша кимсалардан ҳам турли сафсата ва ёлгонларни эшитиш мумкин. Улар баъзан ёлгонликлардан ерларини сотишни сўрашаркан. Бу илтимосларга гилонликлар — «Марҳамат, меҳмонга келинг, аммо биз ҳеч қачон сизларга ер сотмаймиз, чунки минг йиллардан буён бу бизнинг еримиз», деб жавоб беришар экан.

Филон бобойлари «Биз Президентимизга қаттиқ ишонамиз ва у кишининг ҳам биздан доимо кўнгли тўқ бўлсин. Биз бу хижоатчилар Анджонга қаердан келиб қолганини билмаймиз, аммо ҳеч бир гилонлик Ватанини, ўзи туғилган ва яшаётган, боболари хоки ётган ерни сотмайди», дейишди.

Қашқадарь вилоятида иккинчи Ватанини топган қамшилик рус аёли билан яна бир қизиқ сўхбат бўлди.

Унинг Тўллимаржон ГРЭСида ишловчи ўғиллари маслаҳат сўраб, мурожаат қилишди. Очнинг айтишича, нотаниш одамлар пулини тўлаш шарт билан ўғилларидан қандайдир анкетани тўлдириб беришини илтимос қилган экан.

Аёл ўғилларига, одатда, пул бажарилган иш учун берилди, ҳеч ким бекордан-бекорга пул бермайди, деб жавоб берибди... У тарбияси бекор кетмаганидан, ўғиллари хушёрлик кўрсатиб, масалани ўзлари ҳал этмасдан, онаси билан маслаҳатлашганидан боши омонда.

Ўйлашмича, бу анкеталар турли чет эл хизматларининг кўплаб социологик сўровларидан бири бўлса керак. Негадир улар асрлар буйи бошқа кўрин-қонлар бўйича ривожланган халқларнинг ҳаётига аралашушга ҳаққим бор деб ҳисоблайдилар ва бу халқ ҳақида ўзининг ёт қарашлари билан фикр юритадилар.

Бояги аёл социологик сўровнома техникаси билан, табиийки, нотаниш эди. Бу эса ҳар қандай соғлом ақли инсонда савол туғдиради.

— Бизнинг хотиржам халқимизга ҳар хил йўллар билан кириб келиш ва аралашуш тинчликни бузса, менинг ўғилларим умрига хавф-хатар туғдираса, унда тинчлик ва осоийшталликкед муқаддас туйғу қандай пул билан ўлчанади? Ахир экстремистлар Анджонда фойдаланган қуроллар жуда катта пул туради, дeмaк, уни кимдир, қаердандир олиб келган. Одамларни ҳозир шунчаки алдаб бўлмайди. Бизнингча, халққа ва унинг осоийшталлигига қарши амалга оширилган хижоат учун яхшигина маблағ тўланган, — деди менинг сўхбатдошим. Ва сўхбат сўнггида тожик тилида яна қўшимча қилди:

— Бу — менинг Ватаним, фарзандларим ҳам, набираларим ҳам шу ерда туғилган, шу атрафдаги одамлар билан мен бахтиёр яшайман. Ҳаётда қийинчиликлар ҳам бўлиб туради, аммо мен бир нарсани тушунмайман: шу заминга ва шундай меҳмондўст халққа қандай хижоат қилиш ва уни сотиш мумкин?

У маҳаллий йигитлардан бирига турмушга чиқди, ислом динини қабул қилди. Қуръонни мутлолаа қилади ва уни қишлоқдошларидан кўра яхшироқ билади.

Қамаши тумани аҳолисини дунёдан беҳабар деб бўлмайди. Қишлоқдагилар маҳаллий ва Россия телевидениесини тўла кўришади, дунё воқеаларидан тўла хабардор.

Менинг қашқадарьлик донишманд сўхбатдошларим Анджондаги фожиани юрагидан оғриқ билан кўтиб олишди. Ва бу кулфатда ўз айблари борлигини ҳам тан олишди. Ахир ота-оналар ўз фарзандларини бу беаъни таъсир ва ташвиқотдан ўз вақтида хижоат қила олишмади.

Кўплаб одамлар билан учрашиб ва сўхбатлашиб, ўзим азалдан билган ва ишонган нарсага яна бир қарра йимон келтирдим: халқимиз, хорижлик айрим «маърифатпарварлар» айтганидек, «унутилган ва ҳўрланган», «кўзоғолди» эмас, балки ўта босиқ ва донишманддир. Қолаверса, бу халқ озоод Ватанида барча мураккаблик ва муаммоларни ўз кучи, ақл-идроки билан ҳал этиб, ифтихор билан яшашга ҳақлидир.

Қариялар ва ўрта ёшли кишилар қатъиятдан Ватан мустақиллиги учун ўтиш даврининг

барча мураккабликларини сабот ва ишонч билан енгиб ўтганлигини сезасан, киши. Яна 10-15 йилдан кейин мамлакатнинг иқтисодий ва ижтимоий ҳаёти мазмунини ўз елкасига олувчи замонавий оламда ёшларнинг мўлжали қандай? Улар шу заминда нафақат яшаш, балки уни ҳар хил қоранятли кишилардан хижоат қилишга тайёрми?

Ёшлар билан учрашганда мен ана шундай хавотир ва умиднинг қоришиқ туйғуларини ҳис этдим.

Шахсни шакллантириш масаласи жуда нозик масала эканлигини педагогик тажрибамдан яхши биламан. Шунингдек, яна яхши биламанки, бугунги кундаги «ранг-баранг» ва бошқа хилдаги инкилоблар оқован ортидаги сийсий технологияларнинг калласида туғилиб, ҳар хил қақирикларга ўйла-масдан қўшилиб кетадиган ёшларнинг иштирокида кўшни давлатларда амалга оширилади. Буларнинг оқибати, яъни ёшларнинг улкан сийсатшўносларнинг қўлида қўйроққ бўлиб қолганиги кейин билинади. Мабодо бу ҳолат кейинчалик ҳам бил-линомаса, қандай вазиет юзага келишини тасаввур қилмаверинг. Хали турмуш қувончларини татиб кўрмаган, ўзининг ҳам, ўзгаларнинг ҳам ҳаётини хижоат қилишни ўрганмаган ёшларнинг жонли бомбага айланишлари-чи?

Шу билан бир қаторда, соғлом фикрловчи ёшларнинг Ўзбекистон ҳақидаги ўлмас ишончи қонқонига сингиб кетган. Оллоҳга шукри, кўп ҳолларда бу нарса табиий тасдиғини топмоқда. Яқкабоғ коллежида таълим олаётган ёшлар билан бўлиб ўтган учрашувда талабалардан бири ўзининг етук дунёқарашини намoён қилиб, менга тўғридан-тўғри Анджон воқеалари тўғрисида савол берди.

— Нега хориж матбуоти турли-туман бўҳтонлар тўқиб турган пайда бизнинг журналистларимиз фаол эмас? — сўради мендан тиришқоқ йигитим. — Нега бирортаси келиб, ҳеч бўлмаганда, теле-фон орқали биз каби қишлоқ аҳолисининг фикри билан қизиқмайди? Ахир биз ҳам бу мураккаб мавзуну муҳожама қилишга ва ўз муносабатимизни билдиришга тайёрмиз.

Учувчи қизлардан бири эскичасига ушбу мавзуда плакатлар тайёрлашни айтган катталардан кўра теранроқ экан. Албатта, бу қиз мустақиллигимизни кўлга киритганимиздан сўнг туғилган ва ўз ёши даражасида олдидан шаклланиб қолган тушунчадан беҳабар, лекин унинг юраги даврни тўри аялган: ишонч ва тўғри тушунча одамларнинг юрагиде бўлади.

Ҳақиқатда, содда қўринишдаги ташвиқотлар билан замонавий терроризм ва экстремизмга қарши туриб бўлмайди. Қолаверса, тиш-тирноғича қуролланган янги воситалар инсон онгига кўпинча қулироқ таъсир қилади.

Албатта, мукаммал, замонавий технологияларнинг ҳам ажойиб ва салбий тарафлари бор. Ҳамма гап шундаки, террорчилик қўлидаги технология фақат унинг гeрaзли мaнфaтларига хижоат қилади.

Ёшлар билан сўхбатларни ёдга олар эканман, тоғли Оролбўйидаги ёш чўпоннинг, оқил фикрловчи ёш қашқадарьликлар, қизикувчан яқкабоғликларни тасаввур қилдим. Президентимиз Мoтaмcарo она ҳайкали ёнида тарихга назар ташлай туриб, кeлaжaк ҳaқида айтган гаплари ўша унутилмас учрашувларда мужассам тоғди. Телефон ва интернетлар нафақат тоғли йилловларда, балки хозирча мактаб ва баъзи коллежларда ҳам мавжуд эмас. Бундан ташқари, қишлоқ жойларда ҳам дунё билим алоқа сўт, барибир интернет бўлиши керак ва қизиқувчан ёшларнинг дунёнинг интеллектуал бойлигидан беҳабаранд бўлишлари ва ёш-лиқидан ҳар қандай вазиетда тўғри хулоса чиқара олишни ўрганиш учун, иншоолло, яқин кeлaжaқдa бўлади ҳам. Янги авлодни асрлар давлатида тўлпaнган aқл-зaкoвaтгa бой мaдaниятимиз асосида дунё тараққиётини эришган ютуқлар билан уйғун ҳолда тарбиялаш лозим. Ислom Абдуғаниевич Интернет ҳақида сўз юритар экан, айнан шуну назарда тути-ди ва ҳар доимгидек бизни энг долзарб муаммоларни ҳал этишга ундади. Унинг ёшларга тилаклари — бу БМТ минбаридан туриб, қўтилаётган терроризм ва экстремизм муаммоси ҳар қандай илгор ва кучли мамлакатларга ҳам таҳдид туғдириши мумкинлиги ҳақида, узокқи кўзлаб айтган гапларининг давомидир.

Биз халқро ҳамжамиятнинг тўлақонли аъзоси сифатида терроризмга қарши курашда ҳаракатларни бираштириб, нафақат сийсий, иқтисодий, балки маданий, маънавий мустақиллигимизни ҳам ҳимоя қилишимиз ва авайлашимиз лозим. Фақат шундай йўл билан ахлоқий қадриятларимизни, ўзлигимизни террорчилик ва экстремизм ҳафидан сақлаб қолшимиз мумкин, сохта демократия қандай либoсгa буркaнмaсин, ҳеч кимгa, ҳaтто энг яхши интилар билан бўлса-да, мамлакат ички ишларига аралашушга йўл қўйилмайди. Қўйилмаслиги зарур.

Халқ донишмандлиги ва соғлом фикр бу нозик ишда бизнинг асосий таянчимиздир.

Турсунали ҚўЗИЕВ.
Ўзбекистон Бадиий академияси раиси,
К. Бeҳзoд нoмидаги рaссoмлик ва
дизайн институти профессори.
«Правда Востока»дан.

ЭҲТИРОМ ТИМСОЛИ

Оптикари азалдан иқтидорли кимсаларга бой маскан. Кўплаб олимфузалолар, давлат арбоблари етишиб чиққан. Айниқса, адабиёт ва санъатнинг чинакам қайнарбулоғи. Жўраҳон Султонов, Алижон Эркаев, Қобилжон Юсупов, Маъмуржон Тўхтасинов, Солижон Маматов, Охунжон Мадалиев, Қиличбек Тожиев сингари санъаткорлар, Эркин Воҳидов, Анавар Обиджон, Алишер Ибодинов, Мақсуда Эргашева, Энахон Сиддиқова каби адиблар шу дийрнинг фарзандларидир.

Пойдевори йўқ ерда иморат бунёд бўлмаганидек, истеъодлар ҳам замири йўқ жойда пайдо бўлмоғи мушкул. Олтириқнинг ўтмишига назар ташлар экансиз, бу замин улуг зотларнинг муқаддас зиёратгоҳларига ниҳоятда бойлиги диққатингизни тортмасдан қолмайди. Яқинда «Шарқ» нашрият-матбаа акциядорлик компанияси Бош таҳририяти томонидан чоп этилган «Олтириқ зиёратгоҳлари» китоби юқорида айтилган фикрларга яқоқл далил бўла олади.

Китобда ёзилишича, ҳозирда тумандаги қадамжойларнинг ўттиздан ортинги сакланиб қолган. Улар орасида Тўнға ота, Зурайқо мого, Китконтега каби тарихи милоддан олдинги даврларга бориб тақалувчи, таниқли қадимшўносларнинг эътиборини жалб этиб кeлaётган кўхнадан-кўхна маконлар бор. Зиёратгоҳларнинг аксарияти кейинги 7-8 йил ичида беҳад кўркам тарзда қайта қурилганли, айримларида таъмирлаш ишлари давом этаётгани таҳсинга сазовордир. Қўтлуг масканларнинг китобдаги суратларини кўриб, шинамлигидан кўзингиз қувонади.

Муаллифлар Н.Абдулҳатов ва В.Азимов бу рисо-ляни яратишда ерлик зиё-лилар ҳамда қарияларнинг эсдаликларига, кўпгина ил-мий-тарихий асарлардаги далилларга, жумладан, олимларнинг Олтириқ та-р-ихига оид фикрларига илзланувчанлик билан ёндашганлиги китобнинг қадри-ни янада ошириши табиий.

Зиёратгоҳларни қайта тиклаш, атрофларида бог-роғлар барпо этиш ишлари асосан маҳаллий маблағлар, сар-моядорларнинг хайриялари эвазига бажарилгани мақтоғга лойиқдир. Бу ибратли иш республикамизнинг бошқа туманларида ҳам кенг кўлчи ёйиб бо-равeрса, айни муддао бўлур эди.

Пишиқчилик...
Н.МУХАММАДЖОНОВ олган сурат.

ЎҒРИ БЎЛИБ ТУҒИЛМАЙДИЛАР

Яқинда Сардоба бозори олдидаги бекатда бир мўйсифиднинг жиғибирон бўлиб турганини кўрдим. «Нима гап?» деган саволимга жавобан туютди:

— Ўғлимнинг тўйига бозор қилгани келувдим. Бир қорачадан келган йигит қўлида гачета билан олдидан икки-уча туриниб ўтди. Ён чўнтағида ўн минг бор эди, уриб қўйибди-да.

— Диққат бўлманг, — деди соқоли бир киши, — ўтган ҳафта шу бозорда пенсия дафтarchамни ўғирлатиб қўйдим. Пул деб ўйлаган бўлса керак-да, гўринда тўнғиз қўпур! Инсофи бўлса ташлаб кетар...

— Қизиқ гапирасиз-а, биродар, — деди бир отахон. — Ўғрида инсоф бўлса, ўғирлик қилармиди. Инсофи, йимонли одамлар очарчилик йилларда ҳам ўғирлик қилишмаган. Ўғирлик — шармандалик, гунохи азим ҳисобланган.

Ўғри деганда кўз олдингизга башараси хунуқ, кўзи чак-чайган, ваҳимали махлуқ кeлaди. Ваҳоланки, бизнинг ч

Богдан эшитилди қизлар кулгиси,
Жўр бўл, шоир, олиб танбурни кўлга.

Қалбинг тўла севи, қалб тўла илҳом,
Асло қарилгани қилма баҳона!

Олиб келди гулар атрини шамол,
Ногоҳ булут босди юзин кўшини.

Кўкда яна кўёш кўринди ногоҳ,
Булувларни кувди баҳор шамол.

Қошинг чимирлаши отилган бир ўқ,
Қулиб боқшиндан ўзга даво йўқ.

РАШК

Мунча гўзал, нафис, мунча чиройли,
Илк баҳор элчиси, шафтоли гули.

Шафтоли гулининг ранги оқ нушти,
Ошиқлар қалбига энди ўт нушти.

Нафис гуларига боқиб тўймайман,
Бевақт тўқилмасин, топмасин заво.

ШУКРУЛЛО
Ўзбекистон халқ шоири

ОШИҚЛАРГА ОЧИҚ МУХАББАТ ҲАМ
Қандай яхши ҳар кун чикмоғи кўёш,

Нега! Неҳи? Нафси енгмоқми, мушкул!
Жавоб ахтармоққа фикримиз ожиз.

Нега тушиб қолди ўлим ёдингга?
Ўтган умрлардан бунчалар фарёд.

КАЙФ

Ерга дуге тўқилди пишган ўриқлар,
Ранг ола бошлади чиллаки боғда.

Қушлар овозига ҳамоҳанг, ҳамроз,
Қани, чулдираган тиқиқ ариқлар.

Нега тушиб қолди ўлим ёдингга?
Ўтган умрлардан бунчалар фарёд.

Фақат хотирамда боғлар жамоли,
Бир қулуғим ичанган боғда мусаллас.

Елпиган шамол-у қизлар кокилин
Мусалласнинг бўйи ҳамон қилур маст.

Тонг чоғи уйғониб, кўзни очдимми,
Урар ҳаёлимни минг турли ҳаё.

Наҳот инсон умри шунча бетайин,
Наҳотки, шунчалар чигалдир тақдир.

СЎЗ

Сен мени бузув ҳам яна алдадинг,
На узр, кечирим ва на андиша.

Кўз ёши тўқмадим, худога шуқур,
Гуруримни ерга урмадим жиндак.

Эркимга холи кўй энди бир нафас,
Алданган, хўрланган севи, алvido.

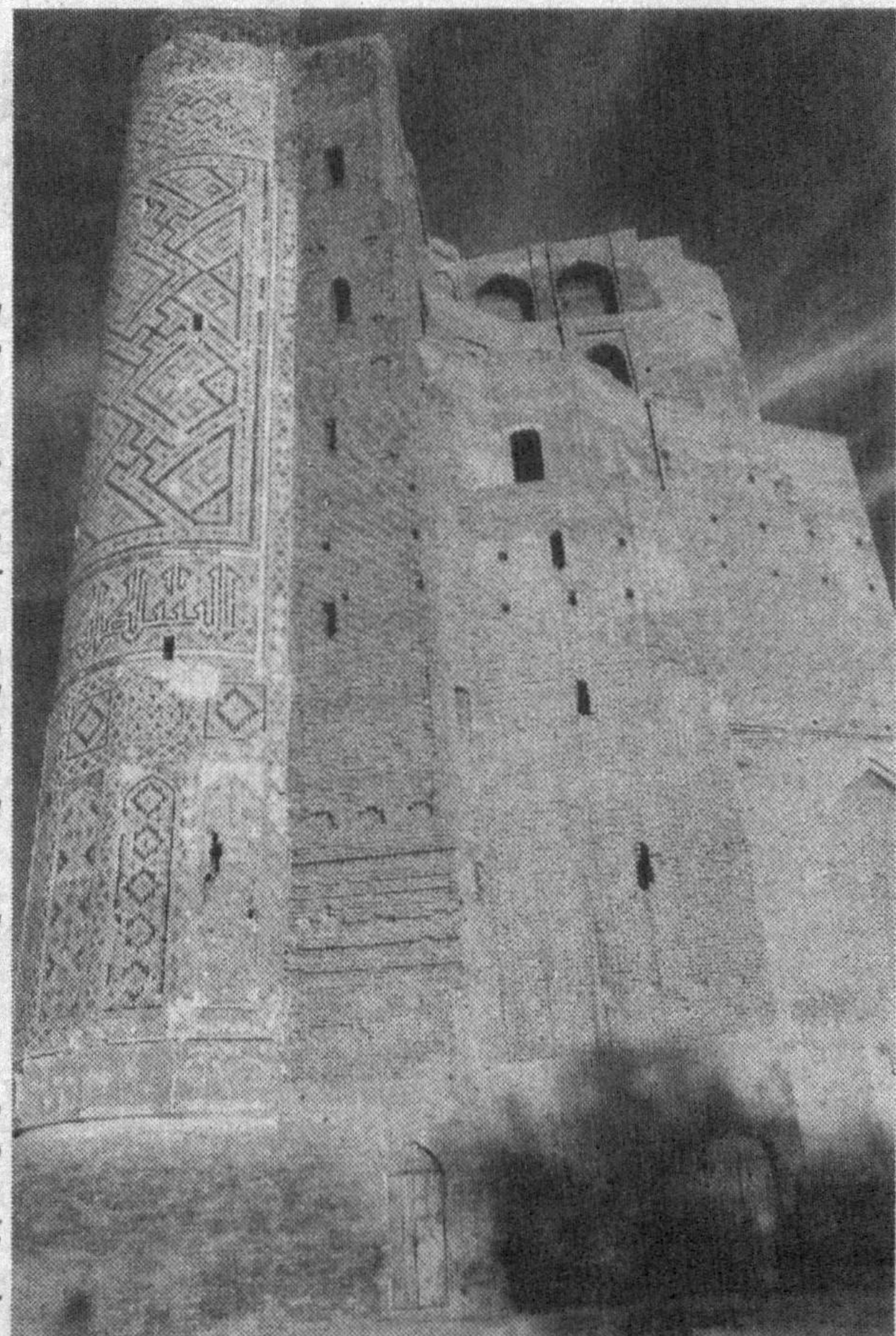
ОБОДЛИК КЎНГИЛДАН
БОШЛАНАДИ

Боши биринчи бетда.
Қаршининг энг гавжум «Дарвозатутак»
маҳалласидаги дийдорлашуларда

биётга катта муҳаббат ҳис этдик.
Гарчи кишлоқ жойларида китоб дўконлари
жуда кам бўлса ҳам, газета-журналлар

зуси ушалишини жудаям истаётган.
Замондошларимиз—бугдэй етиштираётган,
пилла териб элни кийинтираётган.

XVII асрда яшаб ўтган
йирик муаррих, географ
ва сайёҳ Маҳмуд ибн Вали

«Баҳр ул-асрор»нинг
олтинчи жилди кўлбазма
ўзбекистон ва Англияда
мавжуд.

ороллар тавсифи алифбо тартибда
келтирилган.
Жўрофия бўлимидаги
Мовароуннаҳр, Хуросон, Волга

ўрин олган ва шундай бошланади:
«Нахшаб — Мовароуннаҳр шаҳарларидан,
қадимда уни Насаф деб ҳам атаганлар.

«Баҳр ул-асрор»да Нахшабдан
етишиб чиққан ёки қабрлари ушбу
шаҳарда бўлган улуғ кишилар

Жаҳон халқлари маданияти тарихида қадимги
Юнонистон ва қадимги Рим афсоналари,

олам завқ олиши тайин.
Зотан, афсонау ривоятлар,
асотирлар яратилишнинг ўзи

баён қилган.
«Қадимги юнон афсона ва ривоятлари» китобининг
иккинчи қисми

Маҳмуд ибн ВАЛИ

НАХШАБ

«Баҳр ул-асрор»дан

Нахшаб — Мовароуннаҳр шаҳарларидан,
қадимда уни Насаф деб ҳам атаганлар.

ни уни деф қилиш учун тайинланди.
У баъзи қалъаларни муҳосара қилди.

атрофда шундай овоза тарқалган:
агар кимники ит тишласа, у бошдан-оёқ

Таниқли олим Н.А.Куннинг
«Қадимги юнон афсона ва ривоятлари» асаридан

Китоб ийрик икки қисмдан таркиб топган.
Биринчи қисмдаги «Худо» бобида

Китоб муаллифи иккинчи қисмнинг кейинги бобларидаги афсоналар

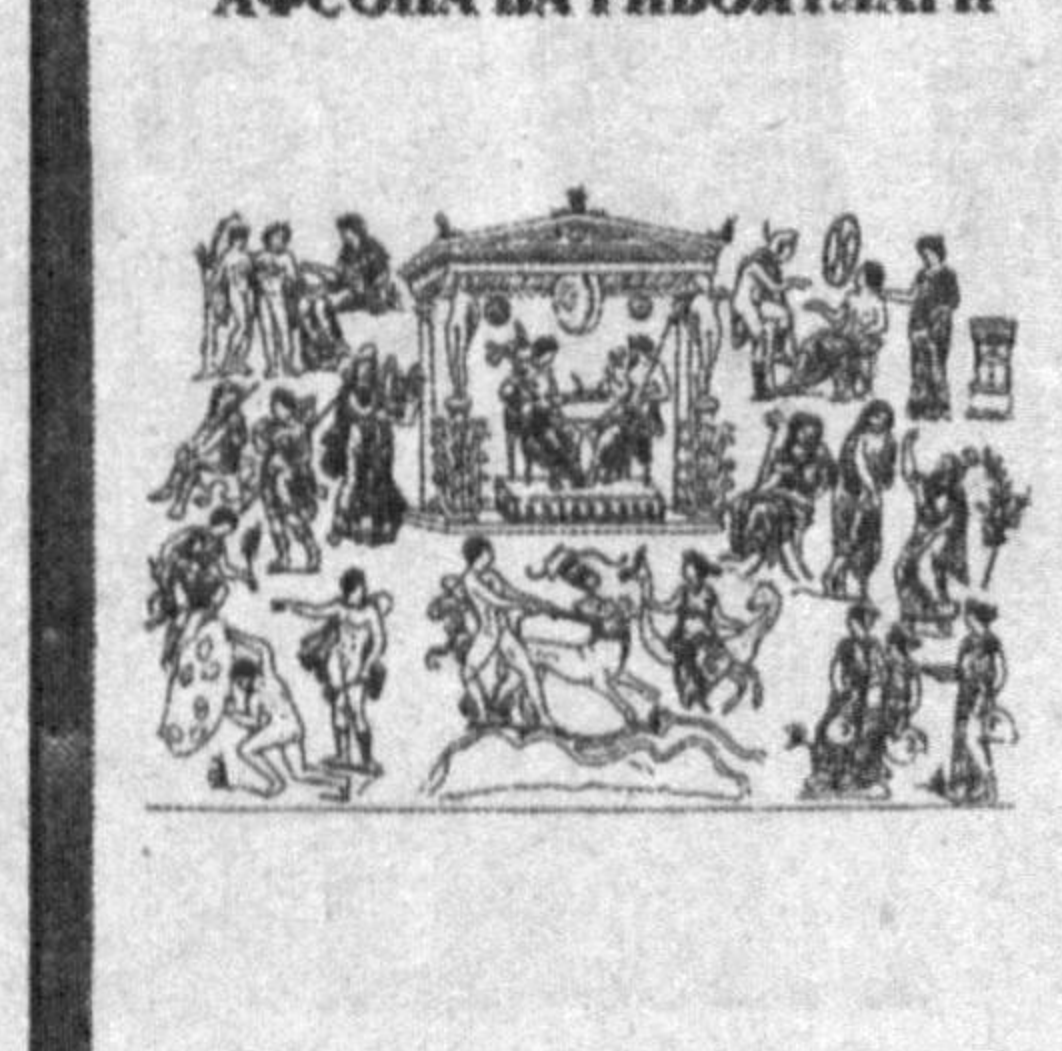
Хуллас, Нахшаб ниҳоятда хушхаво
ва хушфазо бир дийрди.

Тариқат улугларидан шайх Абу Туроб
Нахшабий ва Наҳмиддин Умар Насафий

ИЗОҲЛАР
1. Нахшабни илк бор араблар ўз тилларига мослаб,
«Насаф» деб атаганлар.

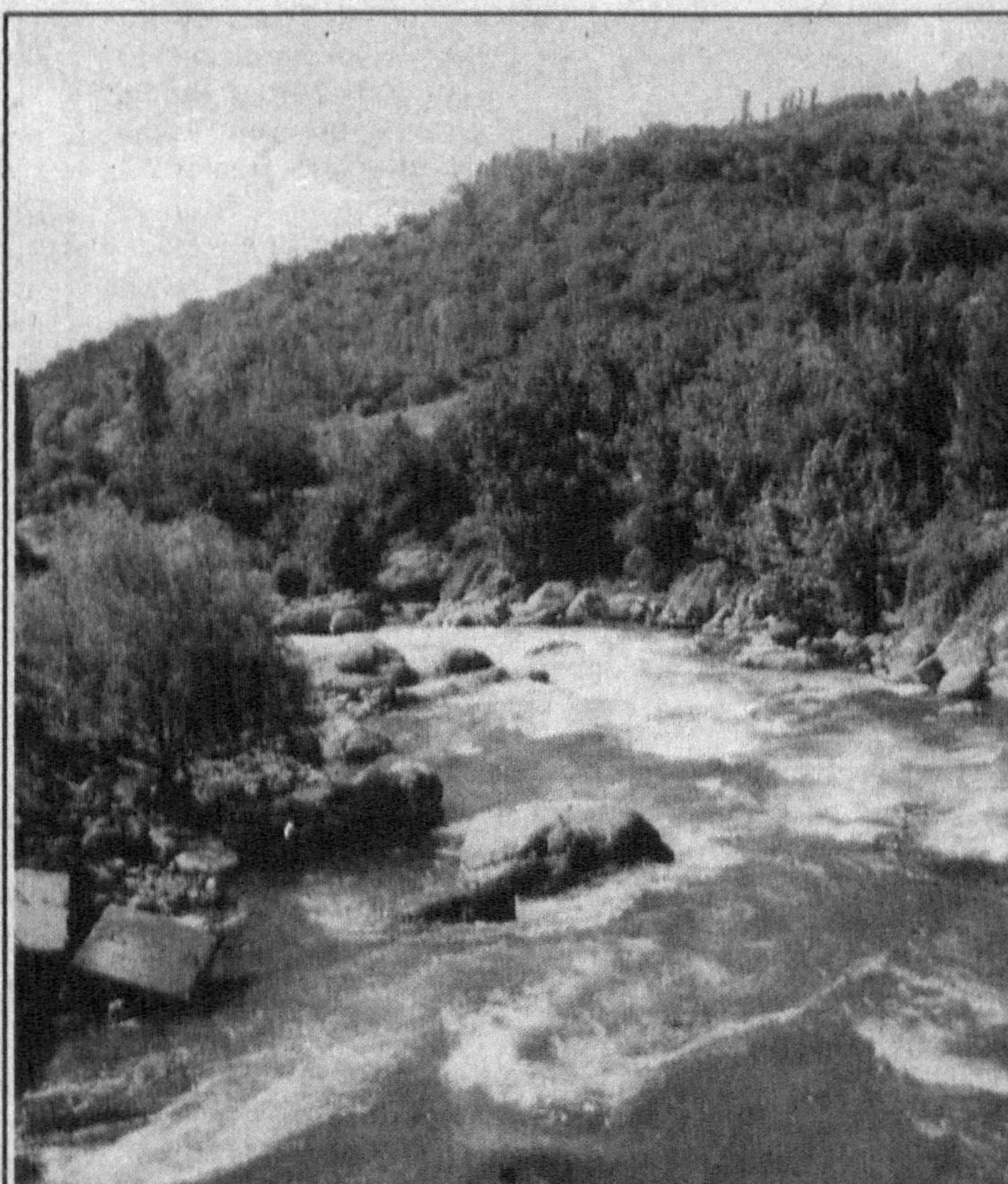
Домний ҳамроҳи

ҚАДИМГИ ЮНОН АФСОНА ВА РИВОЯТЛАРИ

ри ривоятлари Ҳесиоднинг «Ишлар ва кунлар»
дostonи, Эсхилнинг «Занжирбанд Прометей»

Китоб муаллифи иккинчи қисмнинг кейинги бобларидаги афсоналар

Академик Иzzат Султон ўтган аср адабиётимиз ҳақида фикр юритаркан, XX аср ўзбек адабиётининг энг катта ютуқларидан бири сифатида мумтоз адабиётимизнинг кенг ўрганилганлиги алоҳида таъкидлаган эди. Бу орада адабиёт илмимизнинг навойишуносликдек янги муҳим соҳалари вужудга келди. Натижада навойишуносларнинг бир бутун алоҳиди вожага етди. Шулар орасида атоқли адабиётшунос олим Абдуқодир Ҳайитметовнинг ўз муносиб ўрни бор.

Профессор А.Ҳайитметовнинг асарларини ўзини англаган ҳар бир ўзбек ўқигани, десак хато бўлмас. У адабиёт газетамизнинг содиқ муҳлиси

ва муаллифи эди. Олим адабиёт илмига дахлдор нимаки янгилик топса, биринчи навбатда, бизга илморди. Бу сонда эъзон қилганга Ойбек ижодиди мутлақо бошқа жаҳатдан ёритувчи мақолани эса, Абдуқодир домла вафотидан уч-тўрт кун бурун тахририятимизга ўзи олиб келган эди. Афсуски, муаллифга уни газета саҳифасида қўриш nasib этмади. Бироқ таскил берадиган жаҳати шундаки, атоқли адабиётшунос олимнинг тийрак фикрлари яшамокда, демакки, унинг умри ҳали давом этмокда.

ТАНҚИД ВА АДАБИЁТШУНОСЛИК БЎЛИМИ

Ойбек ўттиз ёшларида Пушкиннинг «Евгений Онегин» шеърининг романини ўзбек тилига таржима қилиш билан ўзбек таржимачиллигини янада юксакликка олиб чиққандек бўлган.

Урушдан олдинги ижодий ва сиёсий вазият ниҳоятда мураккаб бўлган бир шароитда Ойбек рус тилида чиққан «Рим адабиёти» китобини кўриб, бир муддатда ўзбек тилига таржима қилади. Шу тарзда у ўзбек китобхоналарини Европа адабиёти билан таништиришда катта вазифини амалга оширади.

Замондошларининг ҳикоя қилишларича, бу китобни Ойбек уйда эмас, иш жойи — Ўзбекистон давлат нашриётида ўтириб таржима қилган. Чунки бу вақтда у бутунлай ишсиз қолиб, кунини шартнома асосида шу ерда таржима билан шуғулланиб ўтказишга мажбур бўлган. Уша пайтлари нашриётда Ойбек билан бир хонада ёнма-ён хизмат қилган навойишунос олим Порсо Шамсиев бизга бу тўғрисида қизиқ-қизиқ нарсаларни гапириб берганлари эсимда.

Одатда, Ойбек ака жуда берилиб, қимир этмасдан, ҳеч ким билан сўзлашмасдан ишлар эканлар. Фикрлаганда, ўйлаётганда гўё атрофида ҳеч ким йўқ, хонада бир ўзи. У киши туфайли бошқалар ҳам мик этмай ишлар, ёзар, улар ишлаётган катта хонада қўзоннинг шитирлашигина эшитилар экан, ҳолос. Лекин гоҳ-гоҳ, хусусан, тушлик пайтлари Ойбек аканинг ўзлари ҳазил қилар, бир нарсадан таъсирлансалар, юракдан қулар, қулгидан ўзларини тўхтата олмай қолган вақтлар ҳам бўларкан.

Шундай кунларнинг бирида оддий наشريёт ходими, бўлажак катта матншунос олим Порсо Шамсиев бир ўртоқлик уршувидан Ойбекка сўз берад экан, уни ўтирганларга таништирмоқчи бўлиб, шундай деган: — Мана, ҳузурингизда Республи-

ликада хизмат кўрсатмаган адиб, кўш орденни ҳам йўқ, бирон медалдан бебаҳра, лекин дунёга машҳур Ойбек ўтирибдилар. Шу кишидан икки оғиз сўз эшитсак!

Бу ҳазилни ҳамма қарсақлар билан қабул қилган. Ойбек ака бунга ҳеч хафа бўлмаган. Чиндан ҳам ўша вақтда Ойбекни бутун

нашрга тайёрлаб 1948 йили нашр эттирган.

У вақтлари «Мажолис ун-нафоис»нинг қўлёзмалари яхши ўрганилмаган, шундай бўлса-да, нашрга таъкиранинг биринчи тахририга оид нодир қўлёзма асос қилиб олинган. Мазкур қўлёзма 355 шоир тўғрисида маълумот берилган бўлиб, уни нашрга тайёрлаш Ойбек билан Порсо

ифодалаган: «Ойдан (ҳам) гўзал бўлган (ёр) чехраси саҳифаси ёди билан Қуръон саҳифаларидан фол очсам, «Юсуф сураси» келиб чиқди».

Демак, ошқ Қуръон ўқиётганида ҳам ёрнинг чехрасини кўз олдига келтириб, фол очар экан, шу ерда ҳам унинг бахтига ишқий мазмундаги «Юсуф сураси» келиб чиқибди. Яъни, ошқ нима қилмасин, севгилисининг ёдидан сира узоклашмаган ёки узоклаша олмаган. Чунки у ёрини Оллоҳ иродаси билан севган ва кечаю-кундуз шу ўй-фикр билан яшаган.

Ҳозирги замон ўқувчиси, албатта, XV аср адабиётдаги мавжуд мажозий тасвирлардан узок бўлиб, бундай изоҳли таржималарсиз шоир гоҳини, унинг айтмоқчи бўлган гагини тўла англаб етиши қийин.

Мавлоно Сайил деган шоирдан куйидаги матлаъ келтирилган: **Маро дар дидя танг омад фазойи кўху ҳомун ҳам.**

Ғами Фарҳод ман дорам, балойи ишқи Мажнун ҳам.

Шарҳда домла бу байт мазмунини шундай берган: «Менинг кўзимга тоғ билан дашт фазоси тор бўлиб қолди: Чунки (бир) менда (ҳам) Фарҳод ғами, (ҳам) Мажнуннинг ишқи балоси бор».

Шоир бунда ҳамма ошқларда бир ёр дарди бўлса, менинг дардим уларникидан икки ҳисса кўпроқ, демоқчи бўлган.

Навий Хиротдаги ўзи иқтидорли деб ҳисоблаган Кавсарийнинг: **Муҳтасиб гар ринд бошад, — дайроо дар во кунда; Баҳри риндон бода аз зери замин пайдо кунад —**

деган матлабини эса куйидагича таржима қилган: «Агар муҳтасиб (текширувчи) ринд бепарво ичувчи

ОЙБЕКНИНГ ФОРСИЙ ТАРЖИМАЛАРИ

мамлакат таниса-да, бироқ у ҳукуматнинг бирон мукофотига сазовор бўлмаган экан. Эллигинчи йиллари тақдир тақозоси билан биз — ёшлар Порсохон домла билан Тил ва адабиёт институтида бирга ишлар эканмииз, у киши ёқаларини ўшлаб бизга:

— Таваб! Ушанда Ойбекка таъна қилгандай бўлган эдим. Худо-нинг қудрати билан менинг унга қилган ҳазилларим кейинчалик ҳаммаси ортиғи билан амалга ошди. Академик ҳам бўлди, лауреат ҳам: орден, медаллар ҳам олди. Олмаган мукофоти қолмади. Яхши ният яхши экан-да! — деганлари эсимда.

Ойбекнинг ўзбек тилига таржималарининг ўзи бир олам дейиш мумкин. Бироқ шу пайтгача илмда Ойбекнинг форсий тилдан таржималари бўйича деярли ҳеч ким бирор нарсга ёзмагани ажабланарли. Чунки Ойбек форсий тилни яхши билган. Бу тилдан қилган таржималари ҳам эътиборга сазовордир. Масалан, Навоий таваллудининг 500 йиллигига тайёрларлик даврида у Порсо Шамсиев билан ҳамкорликда Навоийнинг адабиётшунослик соҳасидаги машҳур асари — «Мажолис ун-нафоис» таъкирасини «Муҳокамат ул-улғатайн» билан бирга

Шамсиев зиммасига тўшганди. Ойбек домла таъкирадаги форсий шеърларни ўзбек тилига таржима қилиши зарур эди.

Фақат баъдий ижодга эмас, балки илмий ишларга ҳам катта масъулият билан ёндашган Ойбек домла ўшанда шоир ижодидан танлаб олган форсий байтларни катта масъулият билан, ўзидан ортиқча бирор сўз қўшмай — сўзма-сўз ҳозирги ўзбек адабий тилига таржима қилган.

Таъкирада қарийб 418,5 байт форсий шеър бўлиб, уларнинг аксарияти маҳорат билан ёзилган, таржимон эса ҳар мисра мазмунини чақиб, баъдийга тоғ билан дашт фазоси тор бўлиб қолди: «Чунки (бир) менда (ҳам) Фарҳод ғами, (ҳам) Мажнуннинг ишқи балоси бор».

Шоир бунда ҳамма ошқларда бир ёр дарди бўлса, менинг дардим уларникидан икки ҳисса кўпроқ, демоқчи бўлган. Навоий Хиротдаги ўзи иқтидорли деб ҳисоблаган Кавсарийнинг: **Муҳтасиб гар ринд бошад, — дайроо дар во кунда; Баҳри риндон бода аз зери замин пайдо кунад —**

деган матлабини эса куйидагича таржима қилган: «Агар муҳтасиб (текширувчи) ринд бепарво ичувчи

бўлса, майхона эшигини ўзи очиб беради; у риндлар учун майни ер остидан бўлса ҳам пайдо қилади».

Бу ҳазилнома шеърни ҳар қандай ўзбек китобхони ҳам ўзича мутолаа қилиб, тез тушуниб олиши қийин. Ойбек домла бу байтни қандай бўлса шундай эмас, балки изоҳлар билан таржима қилганки, натижада ҳар қандай шеърхонга ҳозир уни тез англаш қийин эмас.

Навий ўқиш учун Қундуздан келиб, Хиротда туриб қолган. Мавлоно Кобулидан куйидаги байтни келтирар экан, унда шоирнинг «Ўз ҳасби ҳоли воқеъ бўлубдур, ҳам деса бўлур», деб вэади:

Хона, эй оқил, чи қор ойд мани девонаро, — Чун намедонам мани девона роҳи хонаро.

Таржимаси куйидагича: «Эй ақл эгаси, мен девонага уйинг нима кераги бор? Чунки мен девона уйга борар йўлни ҳам билмайман».

Навий ҳар бир шоир ҳаёти ва ижоди қандай бўлса, шеърларидан ҳам ҳаёти ва ўзига хос байтнинг мисол келтиришга ҳаракат қилган. Ойбек домла эса таржиманда шу хусусиятларни сақлаб қолишга интилган; бу билан замонавий китобхони Навоий даврига, ўша давр шеърятига мумкин қадар чуқурроқ олиб киришга уринган.

Умуман, Ойбек форсий адабиётни, шоирлар услубидаги нозикликларни, форс тилини жуда яхши билган ва «Мажолис-ун-нафоис»даги форсий шеърлар таржимасида бунга яққол намоён эта олган ҳам.

Шу билан бирга, қайд этиш керакки, Ойбекнинг ҳамма шеър ва насрий асарлари, публицистик мақолалари, илмий тадқиқотлари, таржималари 20 жылди тула асарлари тўпламидан ўрин олгани ҳолда, унинг «Мажолис ун-нафоис»даги форсий тилдан қилган таржималари куллиётга киририлмаган. Умид қиламизки, бу камчилик келажақда тўзатилади.

Мен аспирантлик давримда — ўтган асрнинг 50-йиллари «Алишер Навоийнинг адабий-танқидий қарашлари» мавзусида илмий-тадқиқот олиб борар эканман, ўша давр адабий-илмий ҳаётини ўрганишда бу таъкирага жуда кўп муурожаат қилган эдим. Таъкирадаги форсий шеърларнинг мазкур таржималари бўлмаганда, менинг ишим вақтида битмас, яна икки-уч йилга қўзилиб кетган бўлур эди. Бунинг учун ҳам Ойбек домланнинг руҳларига қайта-қайта таъзим қиламан.

Илмодорға илии саваб

Бойбўта ДЎСТҚОРАЕВ:

ЮТУҚЛАРИМИЗ КЎП, БИРОҚ...

1. Мустақиллик йилларида адабиётшунослик ва танқидчиликда эътиборга молик қандай асарлар яратилди?
2. Мазкур соҳалардаги тадқиқотларнинг қайси жиҳатларидан кўнглингиз тўлмади?

1. Мустақиллик йилларида эътиборга молик талайгина адабиётшунослик ва танқидчилик асарлари яратилди. Бу жиҳатдан, аввало, Ўзбекистон Қаҳрамони Озод Шарофиддинов домланнинг «Ижодни англаш баҳти», профессорлар Наим Каримовнинг «Чўлпон», Беғали Қосимовнинг «Миллий уйғонш», Санжар Соҳиднинг «Ижоднинг ўттиз лаҳзаси» асарларини алоҳида таъкидлашни истардим. Шунингдек, «XX аср ўзбек адабиёти», «Миллий уйғонш даври ўзбек адабиёти» дарсликлари ҳам анча юқори савияда яратилганини айтиб ўтиш керак. Чунки бу китоб ва дарсликларда истиқлол даври адабиётшунослиги ва адабий танқидга хос хусусиятлар: илмийлик, ҳолислик ва ҳаққонийлик принциплари кўзга яққол ташланиб туради. Шунингдек, менда Баҳром Рўзимухаммаднинг замонавий шеърятга бағишланган мақолалари ҳам жуда яхши таассурот қолдирди. Уларда адабиётни, хусусан, шеърятни янгича идрок этиш, тушуниш бор. Мухими, Баҳромнинг адабиёт, баъдий ижод ҳақидаги мулоҳазаларида ҳаётбахш руҳ, илмий тилда айтганда, ҳаракатдаги эстетик тафаккур учқунлари ёлқинланиб туради.

Мустақиллик йиллари адабиётшунослигимиздаги тилга олса арзийдиган ютуқларнинг яна бир томонини тасаввуф тадқиқотида бағишланган китоб ва мақолалар ташкил қилади. Профессор Наҳиддин Комиллов, Иброҳим Ҳаққулов ва Султонмурод Олимовнинг бу бордаги китоблари жиддий, салмоқли тадқиқотлар сирасидан. Мазкур китоб ва мақолалар мумтоз адабиётимизни теранроқ, тўлароқ тушунишимизга, моҳиятига чуқурроқ киришимизга кўмак беради.

2. Таассуфки, тасаввуф назарияси ва амалиётига оид талайгина сара ишлар юзага келганига, бунинг устига, араб, форс, рус ва бошқа тилларда бу соҳада яратилган бақувват илмий тадқиқотларнинг таржималари пайдо бўлганига қарамай, айрим ижодкорларимиз сўфиёна асарларни, тасаввуф билан боғлиқ тасолиларни шарҳлашда ҳамон нўноқликка йўл қўйишмоқда. Мен бу ўринда Машраб ижодининг фалсафий ва баъдий тадқиқоти бағишланган баъзи илмий ва адабий асарларни назарда тутаяман.

Мустақилликка эришганимизга, мана, ўн тўрт йил тўлди. Бу йиллар ичида адабиётшунослик соҳасида яратилган илмий-тадқиқот ишлари бундан кейин юзага келади деган китоб ва мақолаларга ўзига хос таъзим бўлади, деб умид қиламан. Ҳозиргача адабиёт назариясига оид китоблар, асосан, рус тилида яратилган тадқиқотларга таъйиб ёзиларди. Энди бу соҳада жаҳон адабий-илмий тафаккури таърихидан фойдаланган ҳолда тадқиқот ишлари, китоблари юзага келиши лозим. Очиқроқ айтганда бўлсам, жаҳон адабиётшунослиги ютуқлари асосида янги «Адабиёт назарияси»нинг яратилишини истардим. Айни пайтда, замонавий адабиёт, адабий жараён таҳлилига бағишланган мақолалар, китоблар жаҳонга юз тутаётган Ватанимизнинг макенини кўтаришга ҳисса қўйса, деб орзу қиламан.

Хуллас, истиқлол даврида эришган ютуқларимиз кўп, бироқ олдимизда турган долзарб вазифалар хотиржамликка берилишга изн бермайди.

Мангу лаҳза

Атоқли адибларимиз адабиётшунос олимлар даврасида.

Доимий ҳамроҳ

Ўзбекистон Республикаси Фанлар академиясининг «Фан» нашриётида Нодира Афқованинг «Ҳадид шеърини поэтикаси» (Вазн ва қофия муаммолари) номли монографияси чоп этилди.

XX аср бошларида майдонга келган жадид адабиёти миллий адабиётимиз тарихининг шонли саҳифаларидан биридир. Адабиётшуносликда бу меросни ўрганиш юзасидан эътиборли ишлар амалга оширилмоқда. «Ҳадид шеърини поэтикаси» китобида XX аср бошларида юзага келган жадид шеърятининг шаклий жиҳатларини ўрганиш кўзда тутилган.

Китоб уч бобдан таркиб топган. «Ҳадид шеърятинида аруз вази» сарлавҳали биринчи бобда аруз вазидаги шеърларда қофия, халқ қўшиқлари йўлида ёзилган шеърларда вазн ранг-баранглиги ёзилган шеърлардаги вазн ранг-баранглиги таъкид этилган. Иккинчи бобда жадид шеърятинида бармоқ вазиининг ўзига хослиги таҳлил этилса, «Сарбастнинг мустақил шеърини тизим сифатида шаклланиши» бобида сарбаст ва бармоқ вази аралаш қўлланган шеърлар, жадид шоирларнинг шеърини вазнлар хусусидаги қарашлари борасида мулоҳаза юритилган.

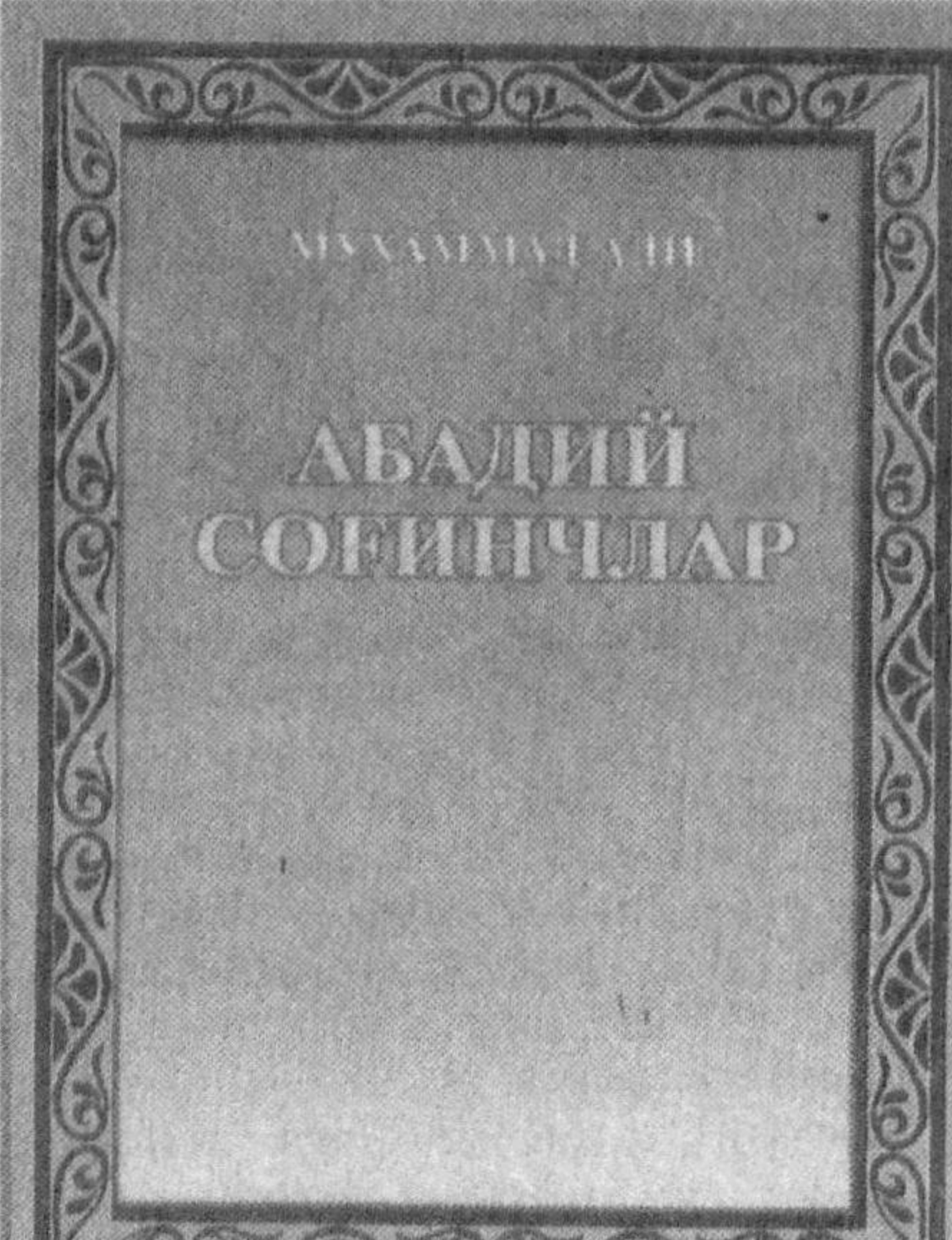
Монография филологлар, жумладан, адабиётшунослар, тадқиқотчилар, талаба ва адабиёт муҳлислари учун мўлжалланган. Нашр масъул муҳаррири филология фанлари доктори, профессор Б.Саримсов.

Ёзувчи Наби Жалолдиннинг китоблари ҳам жой олган. «Улимнинг ранги» китобида қаҳрамонлари Абдуқодир, Жамол, Акбар каби эндигина йигитлик оstonасига қадам қўйган аскарлар маънисиз афгон урушининг жабрайилларига айланганлар. Муаллиф адолатсиз уруш қурбонларининг ички кечинмаларини, яшаш учун курашларини ишонарли кўрсатишга уринган. «Йиги» китобида қаҳрамони Мўмин уч ёшидаёқ она меҳридан ҳудо бўлади. У бу меҳридан жуда ўзоқ — ўттиз йил қидиради...

Н.Жалолдиннинг бу тўпламига кирган асарлар инсоний меҳр-муҳаббат билан бирга айрилик, ғам-ташвиҳ билан биз билан доимо ёнма-ён эканлигини, оғир дилларда инсонлар бир-бирига суяч бўлиши кераклигини эслатиб туради.

Кодиржон ҚАЙМОВ

ШИРИНДИР ВАТАННИНГ АЧЧИҚ ТУТУНИ

Сўз бошидаёқ бир эътирозимизни муаллифга айтиб ўтишга зарурат сезиб турибмиз. Мухаммад Али «Абадий соғинчлар» (2005) асари жанрини «Роман-хроника» деб белгилабди. Бизнингча, у роман эмас, балки ҳужжатли-публицистик асар. Балки уни эссе деб аташ табиийроқдир. Асарда миллий тарихимизнинг муҳим ижтимоий-сиёсий ва маънавий масаласи қаламга олинган. Бу — Ватандан жудолик масаласидир. Ёзувчи масалани тарихий қамровда олиб қарайди. Туронзаминнинг айрим фарзандлари турли даврларда турли сабаблар билан Ватанини тарк этганлар. Масаланинг тарихан қўйилишида, тақдир алоҳида қаламга олинган айрим қаҳрамонлар қисмати тасвирида хроникалик кўзга ташланади. Аммо асарда баъдий тасвир, руҳият ифодасидан қўра, публицистик мушоҳада кўчи. Адиб мавзуга баъдий тадқиқотчи сифатида эмас, балки публицистик сифатида ёндашади.

Мустақиллик даврида биз «Ватан» тушунчасининг асл маъносини англаб, кўз очган заманимизни «Ватан» деб қарлай бошладик. Мана шу янги дунёқараш адабиётда, санъатда Ватан мавзуга янгича ёндашувларни вужудга келтирди.

Мухаммад Али ўз китобида Ватандан жудолик масаласига янада кенг-роқ назар ташлашга ҳаракат қилади. Китобда «Шириндир Ватанинг аччиқ тутун» деган шioriна ибора бор. Ҳа, Ватан ҳар бир инсон учун ардоқли ва эъозлидир. Бироқ, Ватандан жудоликда умр кечирган инсонлар учун Ватан туйғуси янада юксакроқ туйғудир. Бу туйғу, Ватанга бундай қараш — «Абадий соғинчлар» китобида қаҳрамонлар ички дунёсида алангаланиб туради.

Биламизки, илм, маърифат излаб хорижга йўл олган аллома ватандошларимизнинг айримлари мусофирликда қанчалик катта обрў топиб, улкан шон-шухрат қозонмасин, барибир, охири-оқибатда Ватанга қайтиб, унинг бағрида кўз юмганлар. Имом Бухорий, Замахшарий, Ҳаким ат-Термизий шундай сиймолар эди. Уларнинг бундай қисмати ёзувчини фалсафий-лирик ўйларга толдиради.

Ёки нега хориждаги миллатдошларимиз бир сиким Ватан тупроғини ҳам ўзлари учун тумордек азиз билдилар? Масалан, асар қаҳрамонларидан бири Насруллоҳ Тўра она юрти — мустақил Ўзбекистонга қадам қўйиб, унинг тупроғидан бир хровучини халтачага солиб, Туркияга қайтади. Шу бир қисм тупроқни бегона юртда дафн қилинган отаси Саид Маҳмудхон Тўранинг қабри устига олиб бориб, сепади. Бу умри Ватанга ташнаю зор бўлиб ўтган инсоннинг арвоқини хотиржам этиш учун қўйилган қадам эмасми! Ёзувчининг воқеалар, тақдирлар моҳиятини кашф этувчи бу каби саволлари китобхонда жиддий ўйлар уйғотади.

Асарда босқинчилар оёғи остида топталган Ватанда ҳуқуқсиз, қадрсиз бир инсонга айланган, «қул» бўлган, Сибирга оғрун қилинган, чет элларга бош олиб чиқиб кетишдан ўзга илоҳ тополмаган одамлар тақдирини ҳам кўрсатилади. Ватангадолик — мустақилликнинг аянчли оқибатларидан бири эканлиги асарда ёзувчининг Украинага бадарга қилинган ўз ота-оналари, қариндош-уруғлари ҳаётидан қаламга олинган лавҳаларда, романда деярли марказий қаҳрамонлар даражасида гавдаланган асли наманганлик Саид Маҳмудхон Тўра ва Насруллоҳ Тўра тақдирларига доир ҳикояларда ҳаққоний кўрсатилган.

Шу ўринда «Абадий соғинчлар»нинг мазмун-моҳиятидаги бир янгиликни алоҳида таъкидлашимиз келади. Бу янгилик — Насруллоҳ Тўра образида ўз ифодасини топган. Насруллоҳ Тўра Саид Маҳмудхон Тўранинг мусофиротда турилган ўғли. Ота-бола ҳижрон йиллари қўлдан-қўл миллий тахрирларни, сиёсий таъкибларни бошдан кечириб, Афғонистон, Покистон, Араб мамлакатларида юриб, охири Туркиядан паноҳ топадилар. Насруллоҳ Тўра илмий, бир неча тилларни билган зийли, вириқ бизнесмен. У отаси орзу қилган Ўзбекистон мустақиллигини

кўради. Туркия, Германия, Полшда ривож топаётган тижорат қорхоналарини болаларига қолдириб, Ўзбекистонга тамомила — бир умрга келади. Ҳозир Ўзбекистонда яшаб, тадбиркорлик билан шуғулланиб, топган даромадини Ватанимиз ободлиги ва фаровонлигига сарфламоқда. «Менга пул, бойлик эмас, Ватан керак», — дейди Насруллоҳ Тўра. Асарда Насруллоҳ Тўра мана шундай эътиқодли инсон сифатида тасвирланади. Шунини айтиш керакки, адабиётимизда ватандан жудоликка учраган шахсларга бағишланган кўп асарларда асосан уларнинг руҳиятидаги изтироб, қалбларидан оғир ўй-кечинмалар, орзу-армонлар тасвирига эътибор қаратилган бўлса, «Абадий соғинчлар» китобида Насруллоҳ Тўра тимсолида истиқлол туфайли бевосита Ватанга қайтиш насиб этган, унинг янги-чарақийтига фидойиларча ҳисса қўшаётган хорижий ватандошларимизнинг тарихан янги тақдирини ўз аксини топган. Шу жиҳатдан у адабиётда янгиликдир.

«Абадий соғинчлар»да ваҳобийлик оқимининг айрим араб мамлакатларида илдириш тарихига ҳам назар ташланади. Бу оқим илк қадамларидан одамзот ва давлатлар бошига таҳдидлар, қулфатлар сола бошлаганиги тарихий далиллар асосида кўрсатилади. Ёшларимиз «Абадий соғинчлар» асарини худди шу маънода ўқиб қўйсалар, фойдадан холи бўлмайди.

Саид Маҳмудхон Тўра оила аъзолари билан Ватандан жудоликка юрар экан, жумладан, паноҳ излаб араб мамлакатларига борадилар. Аммо бу ерда инглиз босқинчилирининг қутқуси билан хатарли даражада гавлган ваҳобийлик ҳаракати ўз жаҳолати билан мусофирликда юрган оилапарни ҳам қисти-бастига олади. Саид Маҳмудхон Тўра оила аъзолари бошини омонликда асраш учун Туркияга қўнишга мажбур бўлади. Асарда ҳикоя қилинган бу оиланинг ваҳобийлик ҳуружлари шароитидаги азоб-уқубатлари бошқаларга ҳам сабоқ бўларлидир.

Шу маънода, «Абадий соғинчлар» фақат китобхонлар қалби ва ҳаёл дунёсига эмас, балки айни пайтда уларнинг онги, дунёқарашига йўналтирилган маърифий-сиёсий асар ҳамдир.

Михли САФАРОВ

Нихоят шундоқ кун келди, ўзини назмдан жиловлад, қалами насрда йўргалатмакка қасд айланишман. Замонамиз кўшиқчилиги борасинда турт-беш фирм юмалатмоқликка қаттиқ эҳтиёж тугилмаса эди, бундай қилмас эрдим. Зеро, фўнаграм

— дея хиргойиланса, каминанинг таъбиға кура, фан-техникамиз таракқиётда ўзақ ўлароқ қадрлан-гучи ўник рақамларнинг хурма-ти янада жойига қўйилган бўлур эди. Агар бу қўшиқ барча рақамларни кўз-қўловчи клип билан пардозанса, беҳад очилб кет-

диолардаги айрим тузи камрок хонишалар бир нав экан. Тўй-томошаларда тугал қушқондан қиқш холлари кўпайгани сайи-ни, қиқшдаги безиллоқ безгак-ка айланадургон бўлди. Мисол тарихисинда айтсам, туппа-тузук зийли одамнинг

ни «кул» маъносини англ-латувчи «гулом»дан ҳам баттароқдир. Севикли қизга хурмат шуми? «Биз гулям»нинг «биз гулям» га ўхшаши қиз учун янада ҳақоратли.

Саводлироқ тоифа орасинда шоир Хумийни билгучилар талайгина. Шахсан камина ул зотга алоҳида хурмат ила қара-шавма маълум сабаблар бор. Авваламбор, Хумий бобокало-ним Гулмат Шошйига эш-қўшланиб, замондошлиқда қалам сурган. Қолаверса, ижо-

эргаку аёлни аралаш тарзда ўйинга тортгонидан хабардор-миз. Гулмат бобомнинг қадрдони бўлмиш мавлоно Хумийнинг юзини қилиб, бу котиб болага бир маҳаллар икки сатр шеър бағишлаган эрдим. Бир эши-тинг:

БОЙЛАРГА ҲАМ ОСОНМАС

Ўтган йил, ҳисоб-китобларга қараганда, дунёдаги ўта бой одамларга хийла оғир келган кўринадан. Фақат уларгина харид қиладиган қимматбаҳо зеб-зийнатлар нархи ўн бир фоизга ошди, дейилади «Мэррил Линч» компанияси тақдим этган маълумотномада. Мол-мулки миллион доллардан ошадиган кишиларни оддий бойлар қаторига қўшилади. Дунёда ҳозир бу тоифага қилрадиган бойлар сони саккиз миллиондан ортиқ экан. Улар харид этадиган товарлар нархи ҳам ўтган йили қимматлашган, бироқ ўта бой кишилар сотиб оладиган буюмлар каби кескин ошмаган. Ўта бой кишилар харид қиладиган буюмлар сирасига шайхон самолётлар, «роллс-ройс»лар ва яхталар ҳам кирдики, айни шу товарлар баҳоси ўтган йили тез суратда ошиб кетган. Узиға тўқ фуқароларнинг харид қиладиган нарсалари — биринчи класс авиабилетлар, «БМВ» автономили, моторли қайиқлар ҳам ўтган йили олти фоизга ошган.

«БЕЧОРА» АЁЛНИНГ БАҲОНАСИ

Польша Европадаги энг катлик мамлакат эканлигиға, бу ерда никоҳ жуда юксак қадрлиниға қарамай кейинги пайтда ажралишлар сони кескин ошгани кузатишмоқда. Новак Соль шахрида яшовчи қирқ ашар аёл ижтимоий таъминот марка-зига нафақа сўраб мурожаат этди: уч фарзанди ёлғиз ўзининг қарамоғида қолганда, эри ташлаб кетгани, ундан ҳеч қандай ёрдам олмаётганиға ишонтиради. Унинг илтимоси қондирилиб, ойига 200 доллар нафақа тайинланади. Бироқ аёлнинг зукко қўшилари «ишни бузиб» қўйишади — «бечора» аёлнинг эри мунтазам уйига келиб тургани, ҳатто кечалари ётиб қолаётганини хабар қилишади. Ижтимоий таъминот маркази бу хабардан фойдаланиб, собиқ эр-хотинни тушқанда қўлга туширишади. Аёл алдов йўли билан олиб келган нафақани қайтаришдан боти тортган, прокуратура иш очиб, уни судга оширади. Суд қарорига кўра, айбдор қарзини фоизлар билан тўлашға мажбур бўлади. Бу Польшада никоҳда ажралиш бўйича қўрилган ўзиға хос биринчи иш. Бироқ ижтимоий сиёсат вазирлигидагилар бу охириги эмаслигиға ишонишади. Чунки мамлакатда бир йил олдин ёлғиз оналарға давлат томонидан нафақа бериш тайин этилган, факултатда никоҳдан ажралишлар сони кун сайин эмас, соат сайин орта бошлади.

САҲРОГА АЙПАНИШ ХАВФИ

Туркиядаги илмий-техник тадқиқотлар кенгаши ўтган асрлар мобайнида об-ҳавонинг ўзгаришиға доир маълумотларни ўрганиб, бир неча асрлардан кейин республика ҳудуди саҳрога айланиши мумкин, деган ташвишли хулосаға келди. Олимлар томонидан яратилган бир неча компютер моделлар бир юз элли йилдан кейин об-ҳаво ва музликлар қандай бўлишини кўрсатади. Газиантел университети профессори Оккес Кесиннинг таъкидлашича, об-ҳавонинг ўзгариб бориши Туркия шарқидаги тоғларнинг қори эришини тезлаштиради. Ҳозирға келиб бу тоғлардаги муз қопламларининг тўқсон етти фоизи эриб битган. Олимларнинг тахминича, қорнинг тез сурьатда эриши оқибатида денгиз сатҳи кўтарилади ва атроф-муҳитдаги ўт-ўлан, дов-дараклар ҳамда жониворларнинг каттагина қисми йўқолади. Табиат муҳофазаси бўйича кўп ишлар амалға оширилаётгани қарамай, мутахассислар табиатда юз беражак жиддий эврилишларнинг олдини олишға вақт етмаслиги мумкин дейишмоқда.

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси ва Адабиёт жағмараси уюшма аъзоси Шодмон Отабекка синглиси ЗАРИФАХОННИНГ вафоти муносабати билан чўқур ҳамдардлик изҳор этди

«СИЗ МАЛАЙКА, БИЗ ГУЛЯМ»

ма деган гилмирча пайдо бўлгонидан буён қўшиқчиликдан файз кўтарилиб, тегиригор тошининг табиий овозини эшитмакка ўғонимизни аширмайман. Фўнаграмма андоғ нимараски, гулга сопон бўлбуни илб, унинг на-масини магнитофонда тингла-фонға ўхшайди. Бу мавзуда вақ-тини исроф этмакка, аслида, ду-рустинга бир қўшиқ сабаб бўлди. Радио остинда ёнбошланиб, китоб мутолаасига шўниганим пал-лада, қулоғимға «Бирим нозик, Бирим нозик» деган шўҳчан сўзлар ёлғиди. Матн бинийдек туюлса-да, кичик бир кусур сез-гандек бўлиб, безовта тортдим. Тўғри, «Бир» — ўта нозик ра-қам. Локигин, бошқа рақамлар ҳам нозикликда ундан сира қолишмайди. Истихонаниб айтомкиманки, ашулани бир-даримиз

ёхуд айрим ашулалар хусусинда

моғи шўбхасиздир. Гап клипларға тақаладургон бўлса, ўт ўчирувчиликдан пенсия-ға чиқан қўшинининг жуяли бир сўзи қўқис ёдимға тушади: — Нега мунтоз қўшиқларимиз-ға клиплар кам? — дебон тааж-жубланган эди у. — Масалан, қадимий аллаларимиздан бири-нинг «Бу куйган жонларни яна ёндирасанму», деган жойида паҳ-лавон пажарниклар жанговар тех-никаси билан етиб келиб, ашу-ларчиға ичакдан сув пурқанини бошласа, қўшиқнинг тасвирчан-лиги ўн чандон ошган бўларди. Бу жудаям ўринли дакки. Клипни фақат эстрадачиларға чикармаган-ку. Дарвоқе, эстрада... Бу ҳақда сал хўмайиб гапирмакка тўғри келадир. Майли, ёшлар уйнаб-кулсин деб, «данг-дунг»ларға кенг йўл очиб қўйганимиз кўнги-ларлик бўлди. Локигин, эстра-да бу томондан гуриқарса, у то-мондан хирқираб бормоқда. Ра-

ўғил уйлашдаги базми-да тили Тамбов томонға тойиб кетгучи ўспирин, кўп хурматли хофизимиз! Фуломжон ақанин Кун-ботар Амрико «Танго» си оҳангидаги Дилором, Дилором, Сиз малика, биз гулом — дейилгучи кўхликкина қўшиғини маънан па-роқандалаштирган ахволда, Диларам, Диларам, Сиз малайка, биз гулям, — деб мушук юмда-лаш қилди. Шўрлик бола билмайдулки, «официант» сўзи «официантка» дейилгани захот ўрисчада дархол аёллашиб қолганидек, ўзбекчадаги «ма-лай»ға «ка» қўшилса, ўрисчалаш-ган «малай қиз» пайдо бўлажак. Энди ўзини айтинг, «малайка» қайқда-ю, «малайка» қайқда! Ва яна ачинарлиси, «малайка» дега-

КОТИБЛИҚДА КЕЧГАН УМР

ёхуд кичик бир ваэм хусусинда

дида бобомизни гоҳ илтифот ила тилға олиб, гоҳ фазалиға мухаммас боғлаб, кўп эҳтиром кўрсатмишдир. Билганимиз борки, шу ал-ломанин десангиз, ўзи ҳам онда-сонда ул-бул нарсалар қоралаб, газет-жўрналлардан қалампўли ўмарийиға ўргангон Жамол Сирожидин отлиғ коти-би бўлгучи эди. Шу бача яқинда эллик ёшға тўлиб, Са-марқанднинг бир четида икки аптўбус улфатларини тўплаб, меҳмондорлик ўштирубдур. Гарчи, камтаринлиги тўтиб, базмға қарнайни йўлатмагон эса-да, ногора теғрасида сур-найлар сонини кўпайтириб, «ҳаюв-ҳаюв»ни ёқтирадургон

Алломадир Хумий, Жамол — унинг думи-й.

Бирдан тантилгимиз кўзиб, шу қимматли шеърни жабр-дийда котибининг оддийгина юбилейчасиға тортиқ этмоқ-ликни лозим кўрдик. Биз то-мондан кўрсатилган бу улгур-жи иззат, умидворимизки, Жа-молвойни заррача талтайтир-магай ва келгусида Хумий ижо-дини янада фаолроқ пайпас-лашиға туртки бўлай. Жамолдин ука! Илоийм хонадониндан файзу барака-ни аритмасин! Эсинг бўлса, Хумийдан нари силжима! Ху-мийда гап кўп... Хумийдан наф кўп...

ИДРАВИЎ ЗЎР ҲАЗАЛ

Бизға, эй котиба қиз, парво керак уч нухсада, Баски фармон айладиқ, ижро керак уч нухсада.

Кир ювиб, ҳам рақс тушиб, ҳам ошни дамлаб келгали, Биз Жунунга сендайин Лайло керак уч нухсада.

Қунда юз найрағ тўқиб қилдинг гаранг, во қизталоқ, Битта макринг ентали хилло керак уч нухсада.

Мўрт киши бардош беролмас бир хотин «ваг-ваг»ни, Гар сени севдим, демак, гафго керак уч нухсада.

Мен гарибона ўзбағу, атвори сен Гарбонасан, Фейлинг мусулмон эттали мулло керак уч нухсада.

Нозланиб Кулқулға сўнг қошинг қоқарсан ўзгаға, Сенга ҳам, ҳайхот, наҳот шайдо керак уч нухсада?

Мен гарибона ўзбағу, атвори сен Гарбонасан, Фейлинг мусулмон эттали мулло керак уч нухсада.

Нозланиб Кулқулға сўнг қошинг қоқарсан ўзгаға, Сенга ҳам, ҳайхот, наҳот шайдо керак уч нухсада?

Нозланиб Кулқулға сўнг қошинг қоқарсан ўзгаға, Сенга ҳам, ҳайхот, наҳот шайдо керак уч нухсада?

Нозланиб Кулқулға сўнг қошинг қоқарсан ўзгаға, Сенга ҳам, ҳайхот, наҳот шайдо керак уч нухсада?

Нозланиб Кулқулға сўнг қошинг қоқарсан ўзгаға, Сенга ҳам, ҳайхот, наҳот шайдо керак уч нухсада?

Нозланиб Кулқулға сўнг қошинг қоқарсан ўзгаға, Сенга ҳам, ҳайхот, наҳот шайдо керак уч нухсада?

Нозланиб Кулқулға сўнг қошинг қоқарсан ўзгаға, Сенга ҳам, ҳайхот, наҳот шайдо керак уч нухсада?

Нозланиб Кулқулға сўнг қошинг қоқарсан ўзгаға, Сенга ҳам, ҳайхот, наҳот шайдо керак уч нухсада?

Нозланиб Кулқулға сўнг қошинг қоқарсан ўзгаға, Сенга ҳам, ҳайхот, наҳот шайдо керак уч нухсада?

Нозланиб Кулқулға сўнг қошинг қоқарсан ўзгаға, Сенга ҳам, ҳайхот, наҳот шайдо керак уч нухсада?

Нозланиб Кулқулға сўнг қошинг қоқарсан ўзгаға, Сенга ҳам, ҳайхот, наҳот шайдо керак уч нухсада?

Нозланиб Кулқулға сўнг қошинг қоқарсан ўзгаға, Сенга ҳам, ҳайхот, наҳот шайдо керак уч нухсада?

Нозланиб Кулқулға сўнг қошинг қоқарсан ўзгаға, Сенга ҳам, ҳайхот, наҳот шайдо керак уч нухсада?

Нозланиб Кулқулға сўнг қошинг қоқарсан ўзгаға, Сенга ҳам, ҳайхот, наҳот шайдо керак уч нухсада?

Нозланиб Кулқулға сўнг қошинг қоқарсан ўзгаға, Сенга ҳам, ҳайхот, наҳот шайдо керак уч нухсада?

Нозланиб Кулқулға сўнг қошинг қоқарсан ўзгаға, Сенга ҳам, ҳайхот, наҳот шайдо керак уч нухсада?

Нозланиб Кулқулға сўнг қошинг қоқарсан ўзгаға, Сенга ҳам, ҳайхот, наҳот шайдо керак уч нухсада?

Нозланиб Кулқулға сўнг қошинг қоқарсан ўзгаға, Сенга ҳам, ҳайхот, наҳот шайдо керак уч нухсада?

Нозланиб Кулқулға сўнг қошинг қоқарсан ўзгаға, Сенга ҳам, ҳайхот, наҳот шайдо керак уч нухсада?

Нозланиб Кулқулға сўнг қошинг қоқарсан ўзгаға, Сенга ҳам, ҳайхот, наҳот шайдо керак уч нухсада?

Нозланиб Кулқулға сўнг қошинг қоқарсан ўзгаға, Сенга ҳам, ҳайхот, наҳот шайдо керак уч нухсада?

Нозланиб Кулқулға сўнг қошинг қоқарсан ўзгаға, Сенга ҳам, ҳайхот, наҳот шайдо керак уч нухсада?

Нозланиб Кулқулға сўнг қошинг қоқарсан ўзгаға, Сенга ҳам, ҳайхот, наҳот шайдо керак уч нухсада?

Нозланиб Кулқулға сўнг қошинг қоқарсан ўзгаға, Сенга ҳам, ҳайхот, наҳот шайдо керак уч нухсада?

Нозланиб Кулқулға сўнг қошинг қоқарсан ўзгаға, Сенга ҳам, ҳайхот, наҳот шайдо керак уч нухсада?

Нозланиб Кулқулға сўнг қошинг қоқарсан ўзгаға, Сенга ҳам, ҳайхот, наҳот шайдо керак уч нухсада?

Нозланиб Кулқулға сўнг қошинг қоқарсан ўзгаға, Сенга ҳам, ҳайхот, наҳот шайдо керак уч нухсада?

Нозланиб Кулқулға сўнг қошинг қоқарсан ўзгаға, Сенга ҳам, ҳайхот, наҳот шайдо керак уч нухсада?

Нозланиб Кулқулға сўнг қошинг қоқарсан ўзгаға, Сенга ҳам, ҳайхот, наҳот шайдо керак уч нухсада?

Нозланиб Кулқулға сўнг қошинг қоқарсан ўзгаға, Сенга ҳам, ҳайхот, наҳот шайдо керак уч нухсада?

Нозланиб Кулқулға сўнг қошинг қоқарсан ўзгаға, Сенга ҳам, ҳайхот, наҳот шайдо керак уч нухсада?

Нозланиб Кулқулға сўнг қошинг қоқарсан ўзгаға, Сенга ҳам, ҳайхот, наҳот шайдо керак уч нухсада?

Нозланиб Кулқулға сўнг қошинг қоқарсан ўзгаға, Сенга ҳам, ҳайхот, наҳот шайдо керак уч нухсада?

Нозланиб Кулқулға сўнг қошинг қоқарсан ўзгаға, Сенга ҳам, ҳайхот, наҳот шайдо керак уч нухсада?

Нозланиб Кулқулға сўнг қошинг қоқарсан ўзгаға, Сенга ҳам, ҳайхот, наҳот шайдо керак уч нухсада?

Нозланиб Кулқулға сўнг қошинг қоқарсан ўзгаға, Сенга ҳам, ҳайхот, наҳот шайдо керак уч нухсада?

Нозланиб Кулқулға сўнг қошинг қоқарсан ўзгаға, Сенга ҳам, ҳайхот, наҳот шайдо керак уч нухсада?

Нозланиб Кулқулға сўнг қошинг қоқарсан ўзгаға, Сенга ҳам, ҳайхот, наҳот шайдо керак уч нухсада?

Нозланиб Кулқулға сўнг қошинг қоқарсан ўзгаға, Сенга ҳам, ҳайхот, наҳот шайдо керак уч нухсада?

Нозланиб Кулқулға сўнг қошинг қоқарсан ўзгаға, Сенга ҳам, ҳайхот, наҳот шайдо керак уч нухсада?

Нозланиб Кулқулға сўнг қошинг қоқарсан ўзгаға, Сенга ҳам, ҳайхот, наҳот шайдо керак уч нухсада?

Нозланиб Кулқулға сўнг қошинг қоқарсан ўзгаға, Сенга ҳам, ҳайхот, наҳот шайдо керак уч нухсада?

Нозланиб Кулқулға сўнг қошинг қоқарсан ўзгаға, Сенга ҳам, ҳайхот, наҳот шайдо керак уч нухсада?

Нозланиб Кулқулға сўнг қошинг қоқарсан ўзгаға, Сенга ҳам, ҳайхот, наҳот шайдо керак уч нухсада?

Нозланиб Кулқулға сўнг қошинг қоқарсан ўзгаға, Сенга ҳам, ҳайхот, наҳот шайдо керак уч нухсада?

Нозланиб Кулқулға сўнг қошинг қоқарсан ўзгаға, Сенга ҳам, ҳайхот, наҳот шайдо керак уч нухсада?

Нозланиб Кулқулға сўнг қошинг қоқарсан ўзгаға, Сенга ҳам, ҳайхот, наҳот шайдо керак уч нухсада?

Нозланиб Кулқулға сўнг қошинг қоқарсан ўзгаға, Сенга ҳам, ҳайхот, наҳот шайдо керак уч нухсада?

Нозланиб Кулқулға сўнг қошинг қоқарсан ўзгаға, Сенга ҳам, ҳайхот, наҳот шайдо керак уч нухсада?

Нозланиб Кулқулға сўнг қошинг қоқарсан ўзгаға, Сенга ҳам, ҳайхот, наҳот шайдо керак уч нухсада?

Нозланиб Кулқулға сўнг қошинг қоқарсан ўзгаға, Сенга ҳам, ҳайхот, наҳот шайдо керак уч нухсада?

Нозланиб Кулқулға сўнг қошинг қоқарсан ўзгаға, Сенга ҳам, ҳайхот, наҳот шайдо керак уч нухсада?

Нозланиб Кулқулға сўнг қошинг қоқарсан ўзгаға, Сенга ҳам, ҳайхот, наҳот шайдо керак уч нухсада?

Нозланиб Кулқулға сўнг қошинг қоқарсан ўзгаға, Сенга ҳам, ҳайхот, наҳот шайдо керак уч нухсада?

Нозланиб Кулқулға сўнг қошинг қоқарсан ўзгаға, Сенга ҳам, ҳайхот, наҳот шайдо керак уч нухсада?

Нозланиб Кулқулға сўнг қошинг қоқарсан ўзгаға, Сенга ҳам, ҳайхот, наҳот шайдо керак уч нухсада?

Нозланиб Кулқулға сўнг қошинг қоқарсан ўзгаға, Сенга ҳам, ҳайхот, наҳот шайдо керак уч нухсада?

Нозланиб Кулқулға сўнг қошинг қоқарсан ўзгаға, Сенга ҳам, ҳайхот, наҳот шайдо керак уч нухсада?

Нозланиб Кулқулға сўнг қошинг қоқарсан ўзгаға, Сенга ҳам, ҳайхот, наҳот шайдо керак уч нухсада?

Янги ҲАЗАЛСИМОНЛАР

Сабри — қўй, гурури — шер, хийлани тулкидан билгач, Еми еб, сўнг сут беришни бир оддий молдан ўргандик.

Вағиллаб авқот тилашда гўдақлардан олиб ўрнак, Аёллар кўнглин овлашни суқофел чолдан ўргандик.

Биров ётдан бир чеким нос сўрса ҳам ўртақаш бўлдиқ, Шу носдан ҳисса олмақни турфа даллодан ўргандик.

Гариблар ҳаққидан қўрқмай, ютиб ҳатто қиру тоғни, Ўрнини теп-текис қилмоқ сирин дамолдан ўргандик.

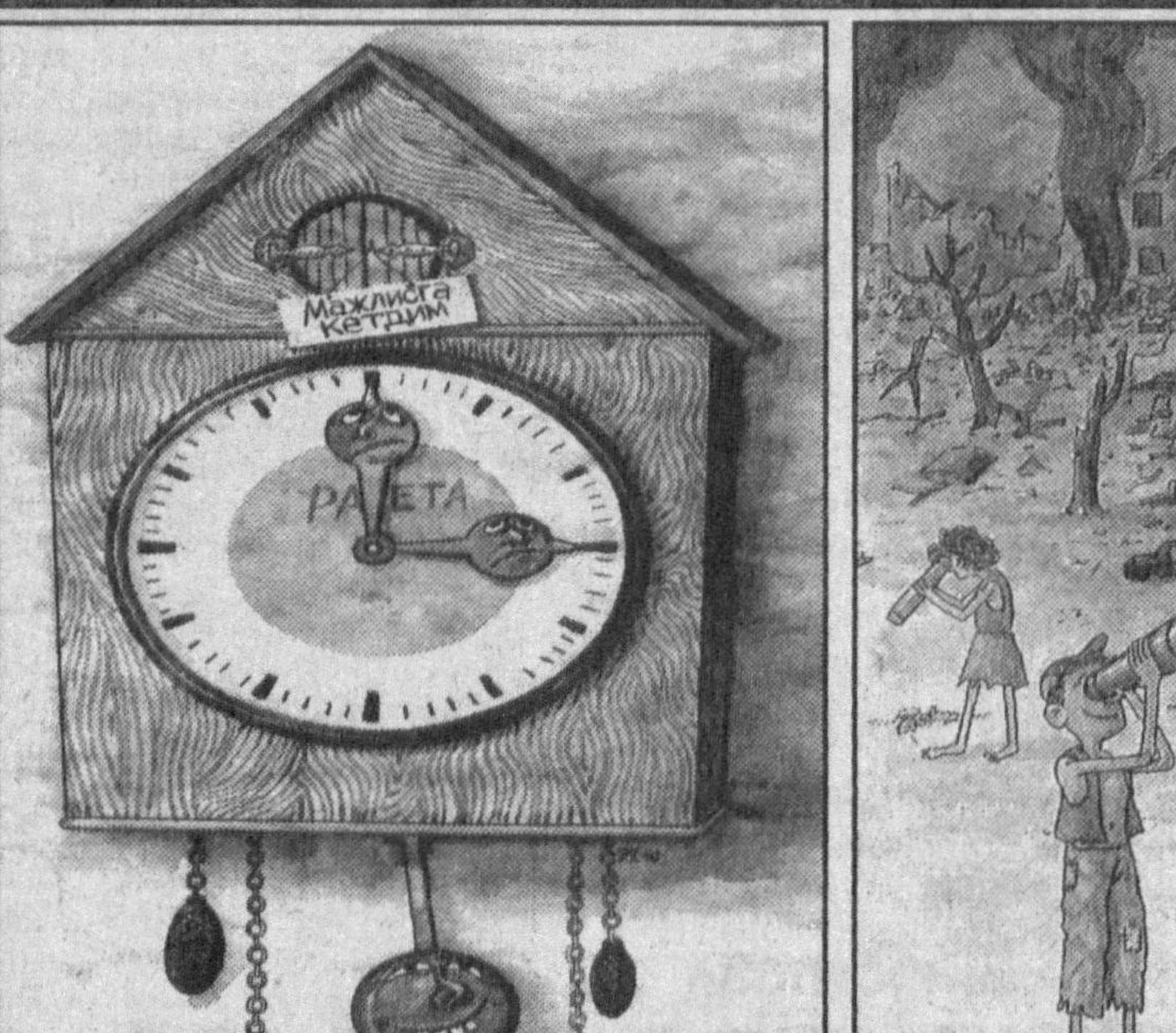
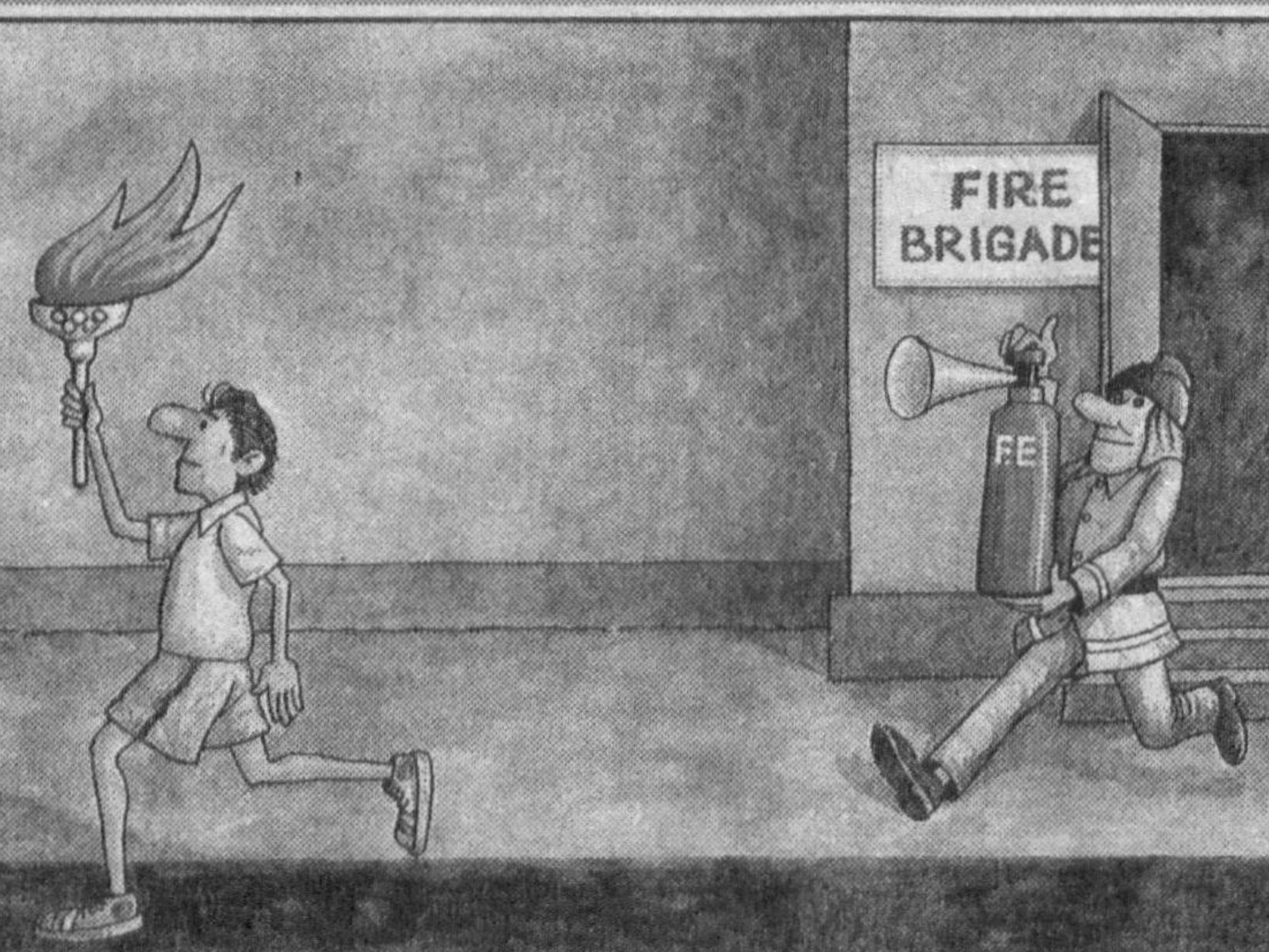
Э болам, Кулқул афандинг ҳама шоир каби аёёр, Тунаб сўз гулларин тогли бўлишни болдан ўргандик.

Шеър ва мақолаларни нашрга тайёрловчи: Анвар ОБИДЖОН

ҲАЖВ — ЖИВВИЙ САНЪАТ

Ҳажвчи рассом Махмуджон Эшонкулов ижоди кўпчилиқка яхши таниш. Унинг ҳажвий асар-лари нафақат мамлакатимизда, балки унлаб хорийқий давлатлар-нинг нуфузли халқаро тилловла-рида олтин ва кумуш медалларға сазовор бўлган. У сўлим Фарғонанин Телов қишлоғида туғилган. Рассомнинг санъат оламиға ошнолиги болали-гидан бошланган. «Дастлаб мактаб деворин газеталарини беэаб юриб тасвирий санъатға меҳрим тушди», — дейди Махмуджон. Бўш пайтла-рида таниқли рассом — устози Ик-ромжон Акбаров билан дала-тоғ-ларға чиқиб манзара суратлар иш-ласа, уйда катта оиланин ўзиға яраша юмушлари билан шугулла-нади. Уқишға бўлган иштиёқ голиб кели-б, Тошкент Давлат педагогика университетининг бадий графика факултетига ўқишға кирди. Бастлаб Ўзбекистон телевидениесининг теле-визион миниатюралар театрида сахналаштирувчи рассом бўлиб ишлай бошлади. Эргаш Каримовдек катта актёр-режиссёр билан ёнма-ён ишлаш унга илҳом бағишлаш билан бири-а, ижро олами сари етаклади. Суратлар ишлашдан та-шқари миниатюраларда эпизодик ролларда ҳам кўрина бошлади. 90-йилларнинг ўрталарига келиб карикатура рассом ижодининг асо-сини ташкил қила бошлади. Мах-муджоннинг фаш этувчи ўткир са-

тирик рўҳдаги карикатура асарла-рини кузатган кишининг лабида беихтиёр табассум уйғонади. Рассомнинг Эски шахардаги мўъжазгина ҳовлисида суҳбатла-шиб турсам, водийликларға хос илиқ табассум ила қўлимға инглиз-япон тилларида чоп этилган қалин рангли китобни тутқазди. Китоб-ни қизиқиш билан варақлар экан-ман, жаҳоннинг энг сара ҳажвчи-рассомлари қаторида «Махмуджон Эшонкулов (Ўзбекистон)» деган ёзувға кўзим тушди. У эса камта-рона жилмайиб «Ҳа, энди голиб бўлгандик», — дейди. Мазкур тан-ловда Махмуджон ўзининг иккин-чи олтин медалини қўлга кирит-ганини эшитдим. — 1997 йилдан буён халқаро тан-ловларда қатнашиб келаман, — дей-ди Махмуджон. — Бундай нуфузли тадбирларда асосан рассом айтоқ-чи бўлган фикрнинг долзарблиги-ға, маъзун-моҳиятиға эътибор бери-лади. Албатта, тасвир услуби ва ран-глар жиноси ҳам ҳайъат аъзолари диққат-марказида бўлади. Ҳақиқатдан ҳам рассом асарла-рининг аксарияти бугунги кун учун ниҳоятда долзарб мавзуларда ярат-илган. Ҳозирда М.Эшонкулов на-вбатдаги халқаро кўрғазмада қатна-шиш учун тайёрланапти... Ишона-мизки, у ҳали кўплаб халқаро тан-ловларда қатнашиб юртимиз номи-ни жаҳонға машҳур қилишға ҳисса қўшаверади. Шавкат МУЗАФФАР

Аркадий ИНИН мен чун қутқариб қолдим

Мен зинапоёда туртишиб кетган пайтда миямға ақли фир келиб қолди. Мен уни а-батта қутқаришим лозим. Бўлмаса, дусларим мени кечиришмайдилар. Петр Петрович — бизнинг илмий раҳбаримиз, Филипп — аспирант, Стульц — беш дақиқаси кам фан номзоди... Мен зиналар бўйлаб юмалаб борардим. Ун-томонидеа тутичлар бор эди. Аммо уларг эъти-боримдим. Чунки «У» ҳам ўн томонидеа. Ун-нинг учун тезликни тобора ошириб бораган ҳолда ўзимни чап томонға отдим. Чапидеа ах-лат тушиб кетадиган труба бор экан. Мен тўпта-тўғри бориб ўшанға урилдим. Қовурларим қисирлаб кетди. Қоронғулашиб бораётган кул-ларим олдида эса содиқ дусларим намоян бўлиш-

ди. Илмий раҳбаримиз Петрович, беш дақиқа-си кам фан номзоди Стульц ҳамда аспирант Филипп... Мен қўларимни мушт қилдим-да, яна чап то